

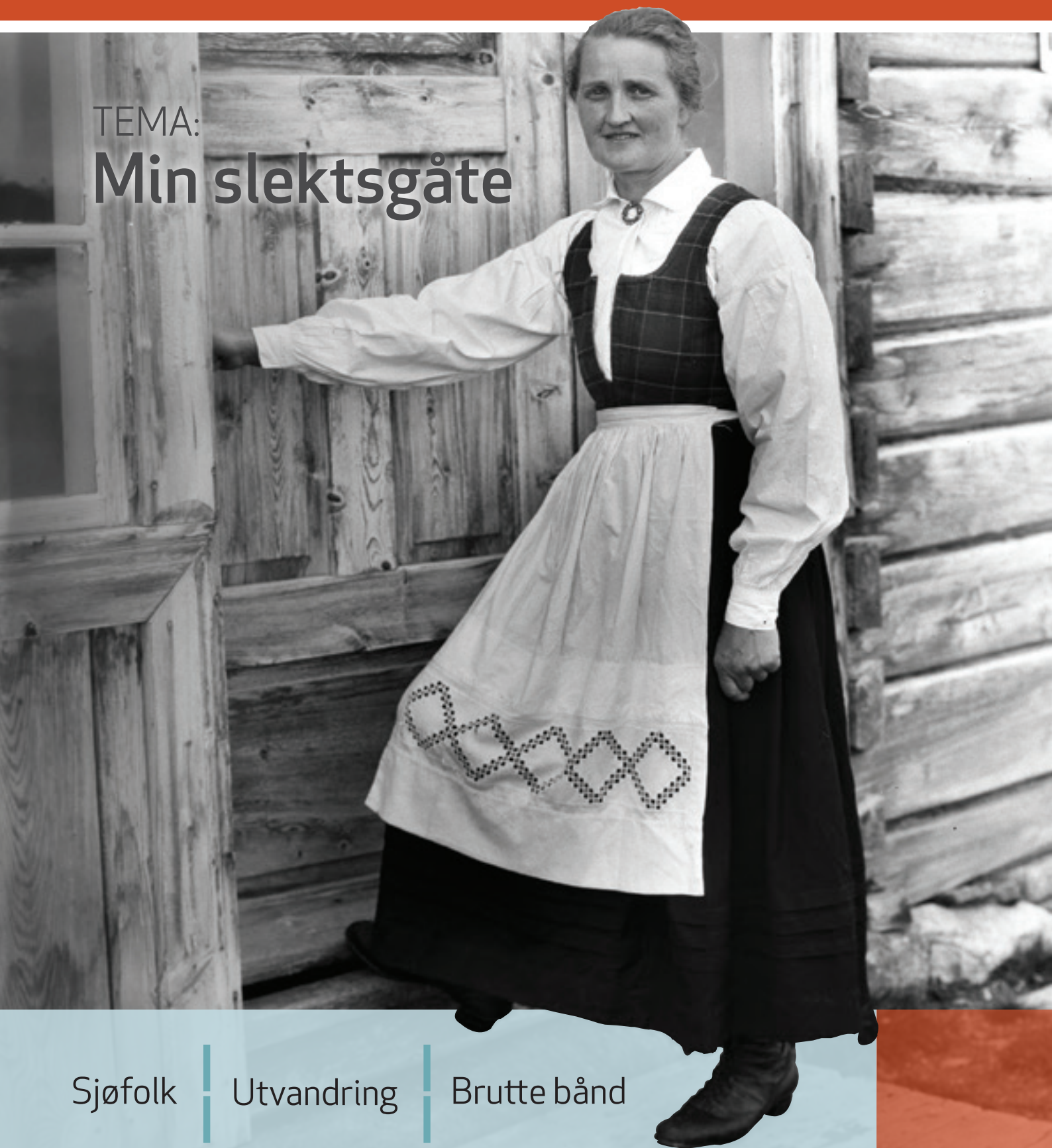
SLEKT OG DATA

MEDLEMSBLAD FOR SLEKT OG DATA

| ÅRGANG | 32 | NR. 1 | 2021 |

TEMA:

Min slektsgåte

Sjøfolk

Utvandring

Brutte bånd

MEDLEMSBLAD

for Slekt og Data.
Utkommer med
4 nummer pr. år

ABONNEMENT

for bibliotek og liknende
institusjoner kan tegnes
for kr 550,- pr. år.

ANNONSER

Anne Schiøtz

E-POST:

generalsekretar@slektogdata.no

TLF.: 22 42 24 00

SLEKT OG DATA

POST/BESØKSADRESSE:

Øvre Slottsgate 2B,
0157 Oslo

TLF.: 22 42 24 00

www.slektogdata.no

REDAKTØR

Anne Schiøtz

E-POST:

generalsekretar@slektogdata.no

REDAKSJONSLEDER

Ida Bergitte Andersen Hundvebakke

E-POST:

idah@slektogdata.no

OPPLAG

8500

DESIGN OG LAYOUT

Morten Hernæs

07 Media

TRYKK

07 Media

TRYKT
I NORGE

NO - 1470

ISSN 0803-0510

SLEKT OG DATA

Utkommer med 4 nummer pr. år

TEMA
Min slektsgåte

Sjefolk | Utvandring | Brutto bånd

INNHold

LEDER

3 De ukjente brikkene
i vår slektshistorie

TEMA

MIN SLEKTSGÅTE

- 4** Hendte det virkelig farfar?
- 7** Livets ende i Nordsjøen
- 10** Postkort løste gåten om oldemor
- 12** Døde svigermors tante virkelig på Titanic?
- 14** Hvordan finne en gammel slektning i USA
- 16** Hvem var Andreas Togstad?
- 20** Historien om mormors 'forsvunnede onkel'
- 22** Etterlyst: Søren Olai Iversen Øvretveit
- 27** Historien om Otte Hallsteinson
- 30** Hvor ble det av Hans?
- 32** Hvem var Maren?
- 34** To fotografier
- 36** På jakt etter tante Röhmkke
- 38** Hvor kom vår finske oldefar fra?
- 40** Slektsgåten Haslunds vei
- 42** Morten Eriksen Blix –var han hverken døpt, gift eller begravet?
- 45** 'Det manglende mellomledd' – en slektshistorisk gåte

FORSIDEN

Dette bildet er tatt i
Jotunheimen i 1927.

FOTO: ANDERS BEER WILSE/
NORSK FOLKEMUSEUM

4

22

27

34

38

De ukjente brikkene i vår slektshistorie

Mange begynner med slektsforskning fordi de har en konkret slektsgåte de ønsker å løse. Kanskje det er en hemmelighet ingen vil snakke om? Eller kanskje det er noen i familien som bare har blitt borte?

Slike gåter finnes i de aller fleste familier, en liten tom flekk på slektstreet som vi ønsker å fylle med navn, historier og bilder.

Jeg har en slik historie jeg også: Hvem var min oldefar?

Det var en gåte som hele familien min ønsket å løse. For vi visste så lite, inkludert farmor som var datteren til denne ukjente mannen.

Etter hvert ble bitene flere, og jeg fant ut at mannen var svensk, og at farmor var hans aller første barn. Hun ble født utenfor ekteskap. Jeg fant også et navn etter hvert, men det var så vanlig at det var vanskelig å finne ut hvordan det gikk med han videre. Så hvem var han?

Løsningen kom til meg etter en ledersamling i Slett og Data, hvor en av de andre deltagerne gikk inn i en kildesamling og fant noen navn som kunne være riktig mann.

Det viste seg at oldefar bodde i Trondheim og jobbet som sykkelreparatør. Han ble gift og fikk flere barn, men kona døde tidlig og han satt alene igjen. Han giftet seg så igjen og fikk enda flere barn. Det viste seg dermed at farmor hadde en hel skokk med søsken som hun ikke visste om – og som heller ikke visste om henne.

Nå har jeg fått kontakt med etterkommerne, og jeg håper vi en gang kan møtes. Jeg var veldig spent på hvordan de ville ta imot meg, en helt ukjent slektning av et barn de ikke visste om. Men det har vært en kjempegod opplevelse.

I dette bladet kan du lese mer om andre medlemmers gåter og hvordan de gikk frem for å løse disse. Det er kjempespennende lesning, og jeg håper du blir inspirert til å ta tak i dine egne gåter.

// Jeg har en slik historie jeg også:
Hvem var min oldefar? //

Heidi Ringstad

LEDER I SLEKT OG DATA

Hendte det virkelig farfar?

Jeg vokste opp med en del anekdoter om min farfar som døde tre år før jeg ble født. To av historiene fra farfar var fra hans tid som ung sjømann på seilskip. Seinere i livet ble han amatørkamer, og i stua vår hang et seilskutemaleri. I min oppvekst fantaserte jeg en del rundt disse fortellingene om livet hans på de store verdenshav. Men hva var realitetene? Hadde det som historiene handlet om virkelig skjedd, eller var det skryt og fantasi fra en over 90 år gammel gubbe som så tilbake på livet sitt?

■ ARNE-STEN CHRISTIANSEN

Adolf Syver Christiansen ble født på gamle Hammersborg i Christiania i 1857. Jeg ble fortalt at han som ung mann dro til sjøs, og at han en gang rømte fra et skip sammen med en kamerat. Det var forbudt, så de gjemte seg i en høysåte. Far døde da jeg var 24 år. Seinere i livet våknet min interesse for slekta. Da skulle jeg gjerne ha spurt han mer om dette. Mor, som levde mye lenger, mente denne rømmingen skjedde i USA. Det er nok fordi farfar på et tidspunkt havnet der, og bodde der i mange år.

Den andre historien var vel så spennende. Han skal ha sagt at de en gang hadde en last av det som den gang ble kalt kinesiske «kulier». «Kulier» er et gammelt navn på folk fra Asia som jobbet for så lav lønn at det var nær det samme som slaveri. På Wikipedia står det at «Særlig kinesiske kulier ble lokket av samvittighetsløse agenter med bedrageriske løfter om utvandring». Farfar skal ha fortalt at disse kineserne gjorde opprør, men at det ble slått ned.

Adolf Syver Christiansen fortalte på sine gamle dager historier fra sin tid som ung sjømann. Var det noe hold i disse?

PÅ LETING I SJØMANNSPROTOKOLLENE

Det er omkring 20 år siden interessen for å granske slekta virkelig skjøt fart. Sjømannsrullene var ikke digitalisert. Selv om jeg er oppvokst i Oslo, har jeg nesten hele mitt voksne liv bodd på Sunnmøre. Her var ikke så god tilgang til mikrofilm fra arkivene. Derfor ble det noen turer til Statsarkivet/Riksarkivet på Sognsvann når jeg var på Oslostur. En gang var det farfars sjømannsliv

Trolig den rette briggen *Lagertha*, som farfar først reiste ut med som 16-åring i 1873. FOTO: NORSK MARITIMT MUSEUM

jeg ville finne ut av. Jeg ble nok tipset om at jeg først måtte se gjennom annotasjonsrullene for det aktuelle tidsrommet og distriktet. Det var i disse protokollene de yngste sjømennene ble innskrevet og fikk patentnummer.

Og der, etter en god del snurring av film, dukket han opp. Siden jeg ikke var/er så god skrifttyder, søkte jeg hjelp i brukerforumet i Digitalarkivet. Og det jeg fikk vite var dette: Adolf Syver[t] gjorde tre turer fra han mønstret på seilskipet *Lagertha* 18. mars 1873 til han forlot *Napoléon 3* den 12. mai 1875. Da hadde han litt over 16 måneders fartstid. Han var født 17. april 1857, konfirmasjon var ikke meldt og han bodde i Stortingsgata. Han synes å ha tatt et ulovlig utenlandsopphold fra mai 1875, og det føres 30 måneders fartstid da han kom hjem 17. april 1879. «Skal tiltales.» Han ble funnet tjenestedyktig i 1881, og ble overført til hovedrullen nr. 1286a. Det andre skipet han seilte med het *Kjellestad*. Men det var fra *Napoléon 3* han rømte. Og nei, det var ikke i USA, men i havnebyen Waterford i Irland den 12. mai 1875. Det må ha vært i nærheten av denne byen farfar og venne gjemte seg til skipet hadde reist. Første gåte var dermed løst.

PETTER MALMSTEINS SEILSKUTEREGISTER

Alle de tre norske skipene farfar var hyret på fra han var 16 til han var 18 år, finner vi igjen i Petter Malmsteins seilskuteregister. Det er flere skip med samme navn, men ut ifra andre opplysninger, kan en, noen ganger med ganske god sikkerhet, finne fram til rett skip. Og jeg var heldig å finne at det finnes en avfotografert tegning av det første skipet farfar seilte med i digitalmuseum.no. I seilskipsregisteret står det at briggen *Lagertha* seilte på isfarten fra Norge og USAs østkyst, i nordsjøfart og i trelastfart på Canadas østkyst.

Det finnes også et maleri av *Napoléon 3*, men da det ser ut til å ha vært to norske skip med samme navn på samme tid, er det mer usikkert om dette skipet er det farfar seilte med.

I britiske aviser kan en se ankomst og avgang til skip. Vi finner *Lagertha* i flere slike aviser, men det var to skip med samme navn som seilte parallelt, og da er det ikke godt å vite hvilket som er nevnt bortsett fra der det et sted også er oppgitt hvem som var skipsfører. Jeg har ikke fått studert de to andre på samme måte, men vet jo nå at skipet farfar rømte fra kom til Irland.

Et av to skip som het *Napoléon 3* da farfar var sjømann. Var det dette han rømte med i Waterford i Irland i 1875?

MALERI: MEKONNEN WOLDAY/LARVIK MUSEUM

HVA MED «KULIENE»?

Jeg har ikke fått klarlagt om noen av disse skipene seilte på Kina. Trolig var det mest i Nordsjø- og Østersjøfart i tillegg til det som her er skrevet om briggen *Lagertha*. Men i annotasjonsrullen var det en viktig opplysning til. Farfar hadde 30 måneders fartstid da han returnerte til Norge i 1879. Da var han blitt fullbefaren sjømann, og måtte altså ha fått hyre(r) på utenlandsk(e) skip de siste tre til fire årene. Selv om det ikke kan stadfestes, er det mye sannsynlig at han kan ha vært til Kina og at skipet hadde last av «kulier» på vei derfra. Jeg har lest at Roald Amundsens foreldre opplevde et lignende opprør da de var om bord på et skip omkring 1866. Og Joseph Conrad har skrevet om det samme i romanen *Taifun*.

FORTSATT ULØSTE GÅTER

Bare en av slektsgåtene ble helt løst gjennom dette. Jeg må nok finne meg i at mange av dem blir uløselige. Etter 1879 var farfar ute til sjøs en gang på orlogstjeneste et av årene da han var brannmann i Christiania. Slik

orlogstjeneste var en militær plikttjeneste for sjøfolk. Både at farfar gikk rett inn i yrket som brannmann i Christiania, og dessuten avanserte til underbrannmester, og at han gjorde orlogstjeneste, viser vel at det neppe ble noen straff fordi han rømte i Irland. Selv om sjøfartsboken hans ble avsluttet i 1885 med innførsel om at han skulle emigrere til USA, aner det meg at han kan ha jobbet seg over Atlanteren på et skip, for jeg finner han ikke i noen emigrantprotokoller. Dette er enda en av de uløste gåtene jeg har om hans liv.

Min farfar, Adolf Syver, ble drøyt 20 år i USA. Han giftet seg med en norsk utvandret kvinne, Rosalie Valdine Larsen. De fikk tre barn, hvorav to levde opp. Like etter at min far ble født i Chicago i 1903, døde Rosalie. Farfar giftet seg seinere med en kvinne som var vokst opp på Grip utenfor Kristiansund. Denne familien returnerte til gamlelandet i 1908, og etter et par år som småbruker på Hedemarken, ble farfar kolonialhandler i Oslo. På sine gamle dager skal han ofte ha sittet i den lille parken på Valkyrie plass ved Majorstua, og fortalt historier bl.a. fra sin tid på sjøen, til alle som tok seg tid til å høre på. ■ ■

Øivind Bjørkmann. FOTO: PRIVAT

Livets ende i Nordsjøen

19-åringen Øivind Bjørkmann drar til sjøs som dekksgutt. Den 22. februar 1940 forlater han Norge for siste gang. Hvor ble han av?

■ KNU T BJØRKMANN

Slekta på farssida er gjennomgått og fulgt tilbake til et område like nord for Bäckefors i Dalsland i Sverige. Oldefars bror, Ludvig, er den eneste jeg hører om i min ungdomstid fra den grenen av familien. Han var vaktmester ved Historisk museum. Interessen for slekt og litt medfødt nysgjerrighet gir støtet til ytterligere undersøkelser. Jeg får svar på mange spørsmål, men ett stod lenge ubesvart: Hvorfor «forsviner» bestefars fetter, Øivind Bjørkmann, ut av kildene midtveis i livet? Sjømannsrulene stopper i februar 1940.

ØIVIND BJØRKMANN – EN GLAD GUTT FRA VIK

Øivind ble født i Kristiania 15. mai 1887. Faren, Peder Ludvig Jakobsen Bjørkmann, trår sine barnesko i den vakre Maridalen og gifter seg med ei Kristiania-jente i 1882. Familien bor i Ruseløkveien i Vika med damp-togene på Drammensbanen tett på. Faren jobber som smed hos Thunes mekaniske verksted og det gir sikkert sønnen interesse for mekanikk og maskiner. Samme år som Øivind konfirmeres, ansetter Stortinget faren som vaktmester på Etnografisk museum. En protokoll fra Stortingsforhandlingene for 1903 og 1904 viser at lønna er 1 200 kroner. Jobben fører også familien ut på flyttefot, til vaktmesterleilighet i Universitetsgata 13b.

Søskenflokket teller tre gutter og fire jenter. Etter en tid som lærling, trekker utferdstrangen Øivind til sjøs og 9. mai 1906 mønstrer unggutten på *Baldvin* som dekksgutt. Året etter stiller han som fyrbøter på *Brilliant* og *Dovre*. Livet til sjøs gir mersmak og utdannelse til 1. maskinist er et faktum i mars 1920. Dermed er han ansvarlig overfor skipsfører og rederi for effektiv og sikker drift av maskinavdeling og alle mekaniske innretninger om bord. Våren samme år gifter han seg også med Ingeborg Kristine. Hun flytter inn hos sine foreldre i Pilestredet 45 da

Vinkelgaten 18.

FOTO: O. HOLM/OSLO MUSEUM

mannen drar til sjøs. I 1927 har de flyttet sammen, til Vinkelgaten 18 i Pipervika, ikke langt fra Christiania Tivoli. Pipervika saneres i forbindelse med byggingen av Oslo rådhus og i 1936 flytter ekteparet Bjørkmann tilbake til Pilestredet. Leiligheten ligger i annen etasje, har eget kjøkken med felles toalett i oppgangen. Husleie i 1920 er 29 kroner pr. måned. Rullene fra Oslo sjømannskontor viser at mange unge menn reiser ut i verden under 1. maskinist Bjørkmann.

NORD-IRLAND/SKOTTLAND 1940–1942

Den siste registreringen jeg finner om Øivinds liv her i Norge er fra februar 1940. Så finnes det ikke flere registreringer, og jeg var i mange år usikker på hvor han ble av. Helt til kilder knyttet til krigsseilere ble tilgjengelig på nett. De viser at Øivind opplever 9. april 1940 fra en britisk havn – og det er umulig å komme hjem. Hyre er derimot ikke vanskelig å få. Krigsseilerregisteret viser at han går om bord i D/S *Svint* og D/S *Tømmeliten* før han mønstrer på D/S *Ringhorn* som kommer til Greenock 24. januar 1941. I desember ble båten angrepet av tyske ubåter og torpedert. Men skaden er ikke stor, båten «stikker av» og seiler inn til Belfast noen dager senere.

TYSKERNE TORPEDERER «ETTERNØLERE»

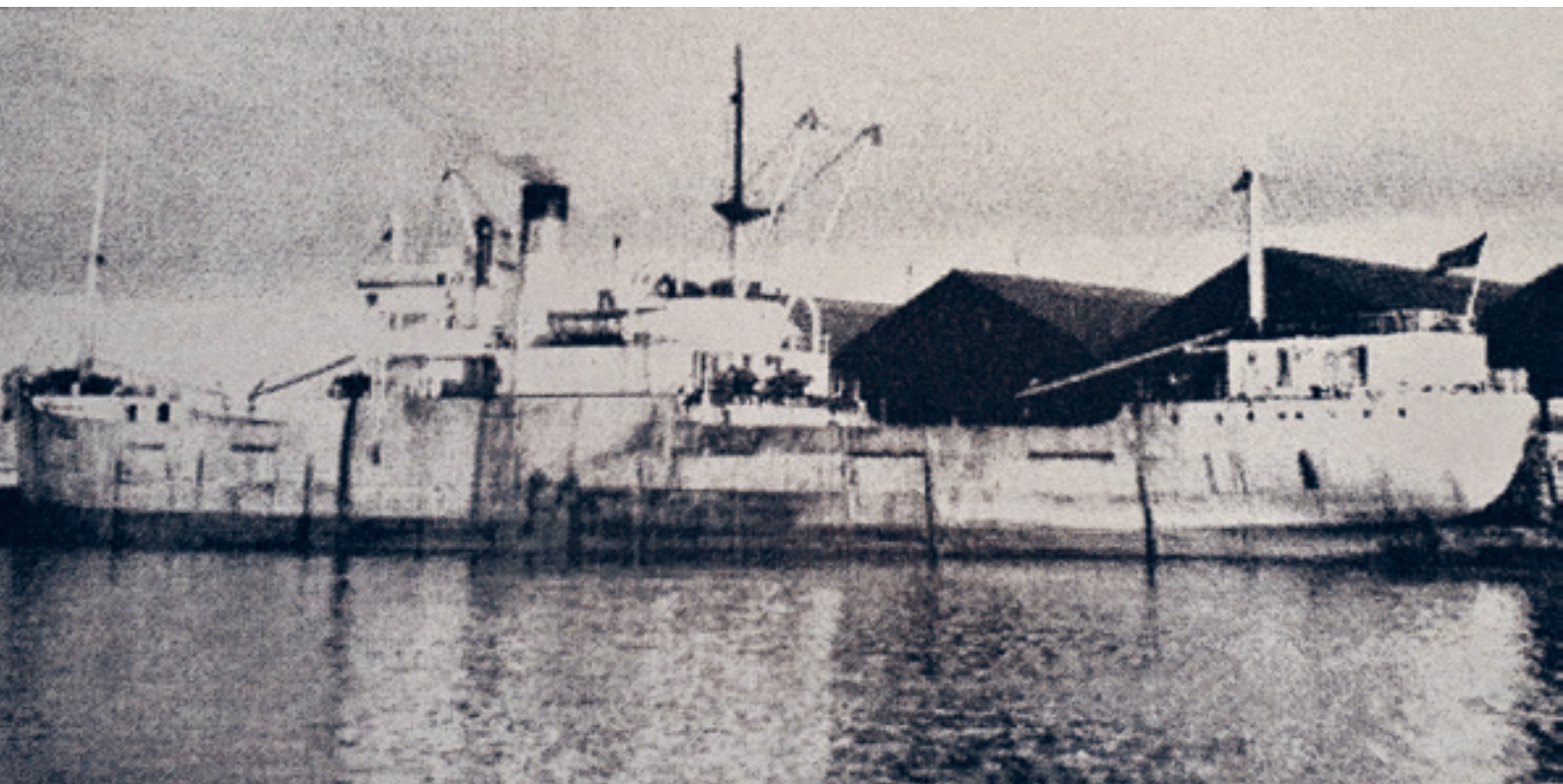
DS *Ringhorn* kommer til Greenock i Skottland 24. januar 1941. Skipet lastes med 1300 tonn kull som skal til St. Johns i New Brunswick. Med Øivind som 1. maskinist blir de med en konvoi 31. januar. Det skal bli skjebnesvangert.

Noen måneder senere forteller kokk Arne Fevang Pedersen dette om det som skal skje noen dager senere, den 4. februar 1941:

Vi tror alle båten skal gå i kystfart. Nei, vi skal over Atlanterhavet. Vi gruer oss til turen på den verste tiden av året. En sannhet vi ser i øynene: Sjansen til å overleve en fulltreffer er liten. Vi får dårlig vær mens flere tyske bombefly kommer inn over konvoien. Kapteinen tar sin beslutning: Vi skal til Canada. Kursen legges om til stadighet, det er vel en slags taktikk. Ubåtene kan følge oss i undervannsstilling. Vi er prisgitt flaksen.

Men flaksen var ikke med mannskapet denne februar-dagen. I totalt mørke og opprørt hav torpederes *Ringhorn*. Torpedoen treffer styrbord side og styrbord livbåt blir delt i to. Skipet krenger over til babord til livbåten på den siden kommer i vannet. Mannskapet styrter alle opp i den, men innen de kommer klar av skroget, går skipet rundt. Synker med baugen først. Skorsteinen treffer livbåten og kantrer den. Fire mann kommer seg opp på en flåte. Det er belgmørkt og bitende kaldt, og Arne Pedersen forteller senere at han gladelig skulle betalt 50 pund for noe som kunne gi han litt ly for kulda. De overlevende søker forgjeves etter klær på flåten. De finner en lampe og olje, men ingen fyrstikker. Dermed får de ikke tent noe lys slik at de andre kan se flåten. Hjerteskjærende skrik om hjelp fra de andre sjøfolkene høres. Ropene døde etter hvert hen, inntil stillheten til slutt hersker.

DS *Ringhorn*. FOTO: MINNEHALLEN

Date	SAILED	Date	ARRIVED	VOYAGE
31/1	River Clyde Anchor.	24/1	Greenock	For St. John NB
LOST 4.2.41				

Registrerings-
kort for DS
Ringhorn.

SEKS TIMER PÅ FLÅTE

I lysningen ser de en mann på hvelvet av en kantret livbåt, men de kan ikke strekke ut en hjelpende hånd. En kantret livbåt blir forsøkt satt på rett kjøl i håp om å finne klær, mat og seil, men flåten har bare en åre. Det er ikke nok og de må oppgi forsøket. De fem driver rundt i seks timer på flåten før de oppdages av den britiske korvetten HMS *Harvester*. De har allerede 113 overlevende fra HMS *Crispin* om bord så HMS *Camellia* blir tilkalt og tar opp de overlevende. Den ungarske byssegutten, Györgi Varjas forteller at den eneste grunnen til at de overlevde, var at de ikke hadde støvler på, og at de derfor kunne flyte en stund i vannet. De andre druknet i løpet av minutter. Om bord i *Camellia* får de overlevende et varmt bad og senger. De blir behandlet med største vennlighet av alle om bord. Restene av *Ringhorn*s mannskap blir satt i land i Greenock. 13 nordmenn og en brite omkommer – en av dem er Øivind. Tre nordmenn, en ungare og en estlender overlever.

Kona Ingeborg sitter igjen alene hjemme i Oslo. Også foreldrene har gått bort noen år tidligere. Som enke finner hun aldri «den rette», og gifter seg aldri igjen. Hun blir boende i leiligheten i Pilestredet helt til hun dør, 66 år gammel. Da rykker nieser, nevøer og svigerinner inn en dødsannonse i *Aftenposten* 12. juni 1962.

KILDER

- Krigsseilerregistret.no
- Minnehallen.no – Minnehallen i Stavern
- Kommunale folketellinger for Kristiania 31.12.1905 og 1.2.1916 – Digitalarkivet
- Folketellingen 1920 – Digitalarkivet
- Nb.no – Nasjonalbiblioteket
- Arne Fevang Pedersen – Kampen på havet. En krigsseilers beretning. 1980
- Uboat.net

Øivind Jacob Bjørkmann ble ved sin død hedret i Sjømennenes minnehall i Stavern. Minnehallen sto ferdig i 1926, som minnesmerke over 1892 norske sjøfolk som omkom i 1. verdenskrig. Siden er de sjøfolkene som omkom i 2. verdenskrig, kommet til.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

Postkort løste gåten om oldemor

Da jeg skreiv slektshistorien om familien på morssida, dukket det opp spørsmål som forble gåtefulle helt til jeg fant igjen slekt i Minnesota og fikk tilsendt kopier av gamle postkort.

■ ROGER ENGVIK

Det var egentlig utrolig at mine «second cousins» der borte ikke hadde kastet både brev og postkort på et språk ingen av dem forstod – og som derfor var gåtefulle for dem.

Nå kunne jeg oversette og gi dem svar – og jeg fikk endelig løst en gåte om hva som hadde skjedd med min oldemor Ragnhild fra Vågå i Gudbrandsdalen i en periode av livet.

Ragnhild Jonsdatter Randen, ble født på husmannsplassen Randen i Vågå den 24. januar 1856. Som vanlig på den tida måtte ungdommene tidlig brødfø seg sjøl, og rundt 1880 gikk Ragnhild og broren Jon til fots ned Romsdalen for å finne seg arbeid ute ved kysten. På Åndalsnes ble Ragnhild kjent med Nils Andersen Nakken fra Fiksdal i Vestnes. Han arbeidet i militærleiren på Setnesmoen. Det ble en romanse og de to gifta seg i april 1884 og flytta til Fiksdal. Da hadde de allerede fått sitt første barn, min morfar Johan, som står innført i kirkeboka for Grytten i Rauma som *uægte*, født i 1882.

I 1885 fikk de sitt andre barn, sønnen Anders, og året etterpå overtok Nils farsgarden Gjerhaugen. Foreldrene, Anders og Gjertrud, ble boende som kårfolk. I 1889 fikk Nils og Ragnhild sitt tredje og siste barn, datteren Marie. Johan ble etter hvert en kjent fiskeskipper i Ålesund, Anders overtok seinere garden i Fiksdal og Marie emigrerte til Minnesota i USA, hvor hun ble gift og kalte seg Mary Larson.

STRID OM STATUS

Livet på Gjerhaugen ble etter hvert svært vanskelig for Ragnhild. For å få endene til å møtes tok hun på seg arbeid med både vask og bakst på andre gardar i Fiksdal. Et av Ragnhilds barnebarn, Ragna Nakken Gjelsten, som sjøl arvet garden og satt som gardkjertering der, fortalte følgende: «Hun var et arbeidsjern av de sjeldne. Svigermora Gjertrud er blitt beskrevet som «et troll» og hun hadde nok problemer med å innse at det var kommet ei ny gardkjertering på Gjerhaugen. Gjertrud satte ut rykter om at svingerdatteren var utro og oldefar Nils trodde mer på mora enn på kona».

Ragnhild ble faktisk forvist til å bo i hønsehuset. Til slutt gjorde hun som Ibsens Nora, hun gikk. Hun flytta fra garden.

Og her var det svarte hullet i slektsforskningen min. Hvor var hun helt til hun i 1911, i en alder av 55 år, dro til sin datter Marie og sin halvsøster Mari Bø, i Minnesota?

Min oldemor, Ragnhild Jonsdatter Randen Nakken.

Postkortet morfar Johan Nakken sendte fra Fiksdal, til sin mor Ragnhild, påska 1908.

Postkortet fra søsteren Anne i Rennebu var ikke frankert og hadde sikkert fulgt en julepakke som ble sendt til Ragnhild.

Et postkort som Ragnhild tok med seg fra Norge, og som i 2007 ble sendt meg fra Jon Sutherland i Minnesota, skulle bli en av brikkene som løste problemet. Postkortet forteller også om situasjonen i familien tidlig på 1900-tallet. Forsida på kortet er et foto av Borgund kirke i Ålesund, men kortet er poststemplett i Fiksdal 16. april 1908:

Til Ragnhild Nakken,
Bakken,
Vestnes,
Romsdal.
Nakken den 16/4

Vi sender dig et kort i anledning af at vi er komne til Fiksdal og om du vilde se hit en dag i paasken. Vi gaar sør igjen 3 dag. Vi er alle friske og alt vel. Johan og Kristianna Nakken.

At morfar Johan skriver at de *går sør igjen* tredje påskedag, tyder på at familien var kommet til Fiksdal i båt. Hvilken båt er uvisst, for fiskebåten *Nordlys*, som min morfar eide, ble anskaffet først i 1926. I 1908 hadde mine besteforeldre Johan og Kristianna bodd i Ålesund et par års tid og i 1907 hadde de fått Anna, første barnet født i byen. Fra før hadde de sønnen Erling og datteren Ragnhild, som begge var født i Fiksdal. Besteforeldrene mine ønsket nok at oldemor Ragnhild skulle komme til Fiksdal og se barnebarna sine også.

FLERE OPPKLARENDE POSTKORT

Av postkortet kunne jeg se at Ragnhild på dette tidspunktet bodde eller var i tjeneste på garden Bakken i Vestnes. Muligens fikk Ragnhild kortet påskeaften, men om hun dro til Fiksdal for å se familien vet jeg ikke. Enda to kort fra Jon Sutherland i Minnesota hjalp meg med å finne fram til hvilken gard Ragnhild hadde bodd på i Vestnes. En Alfred Andersen hadde sendt henne et

nyttårskort der adressen også var Bakken, Vestnæs, og et kort med motiv fra Bjerkaker i Rennebu i Sør-Trøndelag var adressert til Ragnhild Nakken, adr. E. Andersen, Vestnes. Kortet fra Bjerkaker var ikke signert, men er trolig et kort Ragnhild har fått fra sin søster Anne, som dro til denne garden i Rennebu i 1879.

Nå kunne folketelling og bygdebokhistorie hjelpe meg videre. Det var hos *baker Andersen inni Bakkå* min oldemor bodde. Hos bakermester Erik Andersen Løvik og kona Serianna Hansdatter Sørås, på bruk nummer 6, Bakken under Helland Øvre i Vestnes. Dette var slektninger av min mormor, altså Ragnhilds svigerdatter. I 1891 hadde bakermesteren kjøpt denne garden av Mads Kristoffersen Salthammer. Familien hadde to sønner, Edvin og Alfred, som begge emigrerte til Spokane i staten Washington, USA – i 1911 og 1912. Alfred, som hadde gitt Ragnhild nyttårskortet, som hun tok med seg til Amerika, var den siste som dro. Motivet på kortet var ganske talende for situasjonen hennes. En nisseaktig, skjeggete kar med strengt blikk som truer med et ris i den ene handa og en dukkefigur i den andre. Sikkert en *Trettendedags-Knut* som jager jula ut. Tenkte Alfred på forholdet mellom Nils og Ragnhild?

Uansett: Jeg hadde nå funnet ut hvor oldemor hadde bodd frem til hun dro til Amerika.

IKKE SKILT – IKKE GLEMT

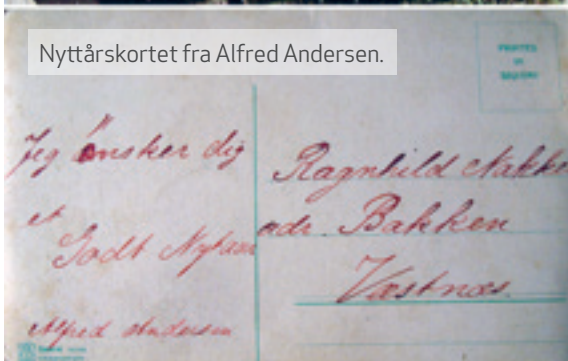
Oldemor Ragnhild kalte seg Ragnhild Nelson i USA. Sønnene hadde jo Nilsen som mellomnavn, så hun tok en amerikansk versjon av det familienavnet. Hun ble boende i sitt eget lille hus i utkanten av tunet på garden hos datteren Marie og svigersønnen George Larson, i den lille byen Isle, ved sjøen Mille Lacs i Minnesota.

At Ragnhild reiste til Amerika, var sårt for sønnene

Nyttårskortet fra Alfred Andersen.

Johan og Anders. Sjøl om de var voksne da det skjedde, var det i ettertid noe som ikke ble snakket så mye om i familien. En del brev, kort, bilder og pakker med klær ble sendt begge veger – i alle fall frem til begynnelsen av 1950-tallet. Det fantastiske for meg var at så mye av korrespondansen etter hvert dukket opp og ble sendt meg. Også fra personer som var inngiftet i familien der borte, mens all korrespondanse i familien her i Norge var kastet eller brent.

Nils og Ragnhild ble aldri skilt. Etter at Ragnhild var reist fra garden, og Nils ble alene i gamlestova, fikk han seg etter hvert hushjelp. Egil Nakken, oldebarn av Nils, kunne bekrefte at oldefar aldri glemte kona Ragnhild: «Da oldefar på sine eldre dager til tider levde i sin egen, senile drømmeverden, var han på kaffebesøk hos Ragnhild i Amerika hver ettermiddag.»

Ragnhild innledet aldri noe nytt forhold til menn i USA. Da hun døde, satte Nils og sønnene inn en dødsannonse i *Sunnmørsposten* med innledningen: «Min kjære kone og vår gode mor, bestemor og oldefar Ragnhild Nakken, f. Randen døde stille og rolig 9. januar i Isle, Minnesota, 91 år gammel.» Og året var 1948.

Døde sviger virkelig på

Å lete etter slekt er en svært spennende aktivitet, og en av de mer interessante historiene jeg har kommet borti, er svigermors historie om tanten som forliste med Titanic. Hvordan havnet hun på Titanic? Og stemte det virkelig at hun var der?

■ BENGTV KLEVSTAD

Jeg tenkte selv at det ville være fantastisk om dette hadde skjedd, og fikk en forståelse av at svigermor var veldig sikker på i sin sak når det gjaldt denne historien. Samtidig var dette en hendelse som skjedde 28 år før hun ble født, så historien måtte ha blitt gjenfortalt gjennom flere slektsledd. Det som gjorde meg litt undrende, var at hun ikke visste hvilken side av familien denne tanten var på. Hun hadde heller ingen annen informasjon som kunne verifisere historien.

Så dette var en historie jeg måtte finne ut mer om. Jeg fant ut etter hvert hva tanten het, og da jeg kom over en passasjerliste fra *Titanic*, måtte jeg naturligvis lete etter henne. Men ingen av navnene stemte, selv ikke når jeg forsøkte ulike navnekombinasjoner. Grunnen til at svigermor må ha trodd at det var nettopp *Titanic*, må ha vært fordi det er en av de mest kjente skipskatastrofene i historien og nyhetene nok må ha preget nyhetsbildet, også i Lofoten. Det kan derfor lett ha blitt en historie som har blitt gjenfortalt med en feil gjennom slektsleddene.

Fra Julies hjemkommune.

FOTO: AKSEL STORVIK/HELGELAND MUSEUM

mors tante Titanic?

HVOR DØDE HUN?

Hvor var det denne tanten døde, når hun ikke døde på *Titanic*? Svaret dukket opp i påsken i fjor. Da fikk jeg tid til å lete litt i ulike databaser. Der fant jeg Julie Marie Jørgensdatter. Hun ble født utenfor ekteskap i 1887 på Øksningen på Herøy i Nordland – og vokste opp hos bestefaren sin. Jeg begynte å kartlegge livet hennes i ulike folketellinger og andre kilder på Digitalarkivet.

Det er ikke så mye informasjon å finne i de skriftlige kildene. Men generelt var det å bli født utenfor ekteskapet ikke den enkleste tilværelsen. Hun jobbet som tjenestejente på en av nabogårdene, og dette tyder på at hun tidlig må ha vært nødt til å være i jobb. Bestefaren til Julie Marie står oppført i folketellinga som fisker og husmann uten jord.

Julie Marie gjorde som mange andre – dro ut i verden. Den 20. juni 1904 finner jeg henne som 17-åring, i emigrantprotokollen i Trondheim. Hun hadde en forhåndsbetalt billett og skulle til Carpio i Nord-Dakota. Dette syntes jeg var kjempespennende, for dette måtte trolig bety at vi hadde flere slektninger i USA – for veldig mange emigranter dro til folk de kjente fra før, slekt og venner. Jeg tok også en kikk på passasjerlisten for å se om noen av de andre passasjerene kunne være noen hun kjente og dermed et reisefølge. Enten noen fra samme sted, øy eller region. Men jeg fant ikke noen. Det kan jo virke merkelig i dag at en 17-åring dro alene helt til USA for et nytt liv, men det var en annen tid. Eller kanskje hun hadde et reisefølge jeg ikke har klart å kartlegge?

ULYKKEN RAMMER

Ut fra skipslistene finner jeg i alle fall ut at hun 27. juni 1904 er på vei til USA med D/S *Norge*. Men dagen etter avreise skjer det fatale: Skipet går på et skjær ved øya

DS Norge. FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

Rockall og 628 av 795 personer omkommer, deriblant Julie Marie. Båten gikk på revet tidlig om morgenen, og det brøt nok ut panikk om bord da alle prøvde å komme seg i livbåtene. I tillegg var nok de fleste ikke påkledd i annet enn nattøy, siden dette var tidlig på morgenen.

Blant de overlevende var kapteinen. Under sjøforklaringen kom det frem at fartøyet oppfylte gjeldende krav til livbåtkapasitet, men denne var altfor liten for antall passasjerer. Saken gikk for lukkede dører, og kapteinen ble til slutt frifunnet – men måtte betale sine egne saksomkostninger.

Hvor godt informert familien til Julie Marie var om det som skjedde vet jeg ikke – og jeg vet ikke hvordan historien preget de nærmeste i årene som fulgte. Alle som vet noe om dette, var døde før jeg begynte å spørre.

Men jeg har tenkt mye på den unge jenta som skulle ut i verden på sitt største eventyr, og endte opp i ei våt grav i Atlanteren. Jeg håper å finne mer informasjon om historien etter hvert. Hvem det var som hadde betalt billetten hennes? Hvordan en slik tur kom i stand? Hadde hun andre slektninger der borte etc. Det er bare noe av det jeg vil finne ut. ■ ■

Hvordan finne en gam

I 35 år lette jeg etter en onkel av min far som dro til USA. Så dukket det opp en liten dødsannonse i en norsk lokalavis som var inngangsporten til alle svarene jeg ønsket.

■ GUNNAR HOMME

Fars onkel, Torkel Homme, ble født i Øvrebø i Vest-Agder i 1891. I 1907 dro han til USA sammen med sin fetter, da det ikke var jobb å få hjemme i Norge. Via emigrantprotokollene kan vi følge dem på vei over, og se at de snart havnet på en gård i Nord-Dakota. Etter det var det ingen livstegn, og ingen i familien visste hvordan det hadde gått med Torkel. Men jeg vet at Frelsesarmeen ble kontaktet og bedt om å bistå med å finne han i forbindelse med et arveoppgjør på 1940-tallet. Uten suksess. Vi vet også at han aldri tok kontakt med broren Sigurd som hadde emigrert til USA tidligere og bodde i New York.

Derfor lå gåten om Torkel uløst frem til jeg startet å interessere meg for slektsforskning i 1988. Jeg meldte meg etter hvert inn i Slekt og Data og la ut en etterlysning på Slektsforum. Der spurte jeg om noen kunne hjelpe meg å finne informasjon. Men tross god hjelp var det ingen som klarte å finne spor etter han i Nord-Dakota. Dette var i 2008.

Men jeg gav ikke opp håpet, og søkte ivrig i lokale baser og aviser i Nord-Dakota etter hvert som disse ble digitalisert. Også uten hell. Men i fjor, tolv år etter jeg postet etterlysningen på forumet, la jeg for moro skyld inn en oppdatering der.

Da dukket det plutselig opp en tilbakemelding fra et medlem som hadde funnet en dødsannonse i *Agder Tidende* (en av to lokalaviser for Øvrebø). Det var min bestefar, Gunnar Homme (bror til Torkel) som hadde satt inn en dødsannonse i 1943 om at Torkel døde i Montana i USA i 1942. Følgende sto i annonsen:

«Min kjære far, svigerfar, bestefar, bror, svoger og onkel Torkel Homme døde i Montana 13. august 1943, 52 år gammel. Øvrebø 20. januar 1944. For familien Gunnar Homme.»

HVORFOR VISSTE IKKE FAR HVA SOM HADDE SKJEDD?

Det kan være ulike årsaker til at far ikke fikk denne informasjonen. Han gikk på internatskole det året, og fikk kanskje derfor aldri vite at onkelen var død. Det var også en del splittelse i familien på denne tiden, så det er også

mulig at bestefar aldri fortalte resten av familien om det som hadde skjedd. Det kan også være andre forklaringer, som vi aldri vil få vite.

Da dødsannonsen dukket opp søkte han som fant den videre i kildene.

I Montana var det kun en person som døde på denne datoen, men han het Thomas Olson. Han fant videre en omtale av dødsfallet i en lokalavis der borte, hvor det sto at Thomas Olson etterlot seg kone, en sønn og svigerdatter, samt et barnebarn og en bror i New York som het Sigurd. Sønnen han etterlot seg het William Martin.

Da hadde jeg beviset på at dette var min fars onkel. Videre søk i lokalaviser i Montana førte meg til nekrologen til sønnen William Martin. Her sto navnet på kona, samt en datter og fem sønner. Og navnet på sønnene sto i nekrologen.

Søk i Ancestry viste nå at ekskona og kona hans i tiden etter hans død hadde giftet seg på nytt, og de nye ektemennene hadde adoptert William Martins barn. Dette hadde ført til at barna da hadde fått endret etternavnene. Det var registrert i offentlige registre og kom frem ved søk.

Videre søk i lokale aviser avslørte en del artikler om noen av disse barna. I tillegg var det en del bilder fra da de giftet seg og andre hendelser. Jeg fikk på denne måten etter hvert en ganske god oversikt over barn og barnebarn etter Torkel. Men ikke navn på dem som lever i dag. Jeg begynte da søk ved hjelp av Facebook. Som nevnt endret ektefellene til William Martin sine etternavn, henholdsvis til Reopelle og Longfellow. Dette var enklere å søke på enn «Olson».

Jeg tok da i bruk Facebook, og søkte på mennesker med disse etternavnene som bodde eller hadde tilknytning til i Helena, Montana. Jeg sendte dem en melding på Messenger hvor jeg spurte om de kjente til navnene jeg nå hadde og at slekta kom fra Norge. Jeg sendte nok ut et par hundre likelydende meldinger til de som hadde navn/sted som passet. Etter noen uker fikk jeg treff fra ei jente som kunne fortelle at hun var etterkommer

mel slektning i USA

etter disse jeg hadde nevnt. Hun kunne ikke så mye om slekten, men sendte meg videre til sin onkel. Der fikk jeg hele historien, og han skulle også sende bilder han fremskaffet. En av familiemedlemmene hadde også et familietre i MyHeritage, som jeg fikk tilgang til. Så nå har jeg de aller fleste i denne slektsgrenen på plass i mitt slektstre.

Onkelen kunne også fortelle at både Torkel og søn-

nen William Martin hadde hatt en oppførsel overfor sin familie som gjorde at de fleste i familien ikke ønsket å snakke så mye om disse forfedrene.

Dette var nok også en av grunnene til at ingen i denne delen av slekta ønsket mer kontakt, hverken med Torkels bror Sigurds slekt i New York, eller de som var i Norge.

Forhåpentligvis frem til nå.

Familien på Homme med hestene. FOTO: PRIVAT

Hvem var Andreas Togstad?

At det behagelige Forsynet at bortkalde til et bedre Liv vor kjære Fader Skreddermester Andreas Togstad, den 1ste denne Maaned, efter 1 Dags Sygeleie, i en Alder af 72½ Aar, bekjendtgjøres for Familie og Venner paa Søsters og fraværende Broders Vegne.
Bergen d. 5te Marts 1837.
M. A. Togstad.

Min oldefars oldefar, Andreas Togstad, slo seg ned som skreddermester i Bergen i 1792, og var ifølge Bergens borgerbok født i Christiania. Etternavnet Togstad har siden vært brukt blant etterkommere, men det har vært usikkerhet om hvilken Togstad-gård navnet stammer fra.

■ TORE LANGHOLM

Min morfar, Knut Togstad, skrev følgende om denne tippoldefaren sin i et brev til en nevø i 1967:

«Min farfar Nils Andreas Togstad d y husket ham, han var 10 år gammel da hans farfar døde. Blandt de ting som min farfar fortalte om sin farfar, var at han til daglig gikk med rød nisselue og at han hver dag gikk og kjøpte en pepl brennevin til ham. Videre at hans farfar hadde fortalt ham at han stammet fra den 3. gården sønnenfor Hamar.»

TIDLIGERE FORSKNING

Min morfar var en grundig mann, men muntlige overleveringer er alltid vanskelig å kontrollere. Samme brev fra 1967 formidler en historie i familien om at Andreas skulle ha giftet seg med en presteenke. Dette er beviselig feil, og en advarsel om at andre ting også bør tas med en klype salt.

«Den tredje gården sør for Hamar» kan antyde Tokstad gård på Stange i Hedmark. Mine egne undersøkelser tyder på at Togstad-navnet som har vært brukt i Bergen, tvert imot stammer fra Togstad på Nes i Romerike, men via omveier. Jeg har en kandidat til Andreas' opphav i form av en dåp i Oslo domkirke i 1764, men mangler det avgjørende beviset som knytter dette barnet opp mot skreddermesteren i Bergen.

ANDREAS TOGSTAD I BERGEN

Det første spor jeg har etter Andreas i Bergen, er en kontrakt i skredderlaugets protokoller som ansetter «Andreas Taagstad» som mestersvenn hos «Velagtbare Laugs Mæster Sygnør Froms Enche Ane Magrete From» for ett år fra 16. april 1792. Det fant jeg ut ved

transkriberingshjelp fra flinke bidragsytere på Slektsforum.

Margretes tidligere ektemann, Nicolay From, var da begravet i Domkirken tre uker tidligere. Ifølge kirkeboken var han 74 år gammel ved sin død. Han kom opprinnelig fra Danmark, og hadde vært skreddermester i Bergen siden 1755. Han ble enkemann for andre gang i 1786, og året etter giftet han seg med Magrete Gregoridatter. Hun kom fra Gudbrandsdalen, døpt i Lom i 1762, og var såpass mye yngre enn brudgommen at slektsprogrammet mitt advarer om motstridende data. Andreas var derimot på hennes egen alder, og 20. mai 1792 finner man en trolovelse i kirkeboken mellom «Ungkarl Andreas Tochstad Mester Skræder og Enke Magrethe From». Dette var fem uker inn i kontraktsperioden som mestersvenn, men allerede her tituleres Andreas som skreddermester. Dette er med full rett, for 8. mai 1792 oppgir borgerboken at Andreas Togstad, Christiania, løser borgerbrev som mesterskredder. Vielsen av paret står i august. I Domkirkens kirkebøker finner man fem barn i ekteskapet, og av en meget utførlig dødsannonse etter Margrethe, trykket i *Bergenske Adressecontours Efterretninger* i 1810, fremgår det at denne listen er komplett.

Navn på barnene gir hint om mulige foreldre til Andreas, spesielt hadde de to sønnene henholdsvis «Bendix» og «Niels» i navnene sine. Da det tredje barnet ble døpt i 1796, oppgis faren som «Andreas N. Toks.», altså med en innskutt «N» som nesten automatisk må tolkes som forbokstaven i et farsnavn. Andreas' far het altså med stor sannsynlighet Nils eller noe annet som begynner på N.

Margrethe døde i Gudbrandsdalen 7. mai 1810, og siden er det få spor etter Andreas. I laugsprotokollene

Andreas' dødsannonse fra 1837 gjør det mulig å bestemme fødselsdatoen til nærmeste kvartal.

FAKSIMILE BERGENS ADRESSECONTOIRS EFTERRETNINGER, ONSDAG 8. MARS 1837

finner man ingen innbetaling fra Andreas Togstad til laugskassen etter sankthans 1810. Derimot finner man en kontrakt fra 1811 der Andreas setter sin eldste sønn i lære hos en annen skreddermester, og dette er også hvor man finner denne sønnen ved folketellingen 1815. Andreas selv har jeg derimot ikke funnet i 1815-tellingen for Bergen. Dødsannonsen etter konen antyder vanskelige kår fram mot 1810. Dette kan tyde på avtagende arbeidsevne hos Andreas, men kan også tilskrives de generelt vanskelige forholdene under Napoleonskrigene. Uansett, i skiftet etter Andreas omtales han i hvert fall som blind og svakelig og forsørget av sønnen.

Av Domkirkens kirkebøker fremgår det at han døde av alderdom, 72 år gammel, 1. mars 1837. Dødsannonsen gir en mer nøyaktig alder av 72¼ år. Kombinerer man denne opplysningen med opprinnelsesstedet Christiania i borgerboken, og patronym-initialen N i dåpen 1796, og tolker alt i snevreste forstand, blir det å lete etter en dåp i Christiania i siste kvartal av 1764, med sønn Andreas og en far med forbokstaven N i navnet.

Det fins nøyaktig en slik dåp, og veldig mye tyder på at det er den riktige Andreas som døpes, men det er ikke tilfredsstillende å støtte seg til den strenge tolkningen av funnene over. Hva om «Christiania» for eksempel bare refererer til forrige oppholdssted, og ikke til fødestedet? Eller hva om noen av opplysningene rett og slett er litt feilaktige?

SKREDDERSVENN ANDERS TOGSTAD I CHRISTIANIA

Protokollene etter Christiania skredderlaug forteller om en skreddersvenn ved navn Anders Togstad som ble forfremmet fra lønnedreng («Lønne-bursch») til svenn 30. juni 1788: «Efter Sg Andreas Brunsteens skriftlige begiæring Blev Lønbursen Anders Togstad i Svenners Prottecol indskreven, og der paa viet sit Broderskab hvor til hand ønskes til Lyche».

De samme protokollene nevner ham både før og senere i ulike opplister av navn, men uten andre opplysninger, første gang i 1786 og siste gang i 1789. At det er samme mann som dukker opp i Bergen tre år senere, kan man nesten ta for gitt. Hvor han oppholdt seg i mellomtiden, er ikke godt å vite. I noen laug var det nærmest påbudt å reise en del under tiden som svenn.

ANDREAS, DØPT I OSLO DOMKIRKE 1764

Ved en folketelling i 1769 bodde det knapt 7500 mennesker i Christiania. Våre dagens aldersfordeling og fruktbarhetstall ville da tilsi et sted mellom 40 og 50 guttefødsler i Christiania i siste halvdel av 1764. Det virkelige tallet var høyere, men i samme størrelsesorden. Ved gjennomgang av kirkebøkene for Oslo domkirke, Gamlebyen prestekontor, Garnisonsmenigheten og Tukthuspresten, finner jeg totalt

71 dømte gutter i denne perioden. I tillegg finner jeg 45 gutter i Aker. En av guttene i Aker het Anders, men det gjorde også hans far, altså ingen forklaring på farsnavns-initialen N å hente i Aker. Ellers er det bare en Anders/Andreas blant disse guttene:

«Niels Thordsen arbeidsmand og Hustru Bente Andersdatter Togstad» dømte sønnen Andreas i Oslo domkirke 26. desember 1764. Her passer både navn og alder perfekt med opplysningene i Bergen, og til og med morens fornavn gir treff: Bente er en norsk form av Benedicte, som man finner igjen i begge kjønnsformer på barnene døpt i Bergen.

Moren kalles altså Bente Andersdatter Togstad ved barnedåpen, dette etternavnet hadde hun fra sitt forrige ekteskap med Anders Togstad: Forlovererklæringen for trolovelsen med ny ektemann forteller om «agtbahre ungKarl Niels Thordsen og Bente AndersDatter afgl. Anders Togstads E[nke] som Tiisdagen d. 15 Martz først-kommende agter at lade sig udj herrens Navn troelove.»

Sønnen i de nye ekteskapet later altså til å være oppkalt etter morens forrige ektemann, Anders Togstad. Bentes far het riktignok Anders han også, men det navnet var allerede videreført til en av Bentes eldre sønner. Kirkeboken oppgir bare «Andreas» som barnets navn, men ellers forekom det jo at slike oppkallinger kunne ta med etternavnet også. Dette kan være greit å huske som en forklaring på guttens eventuelle fremtidige bruk av Togstad-navnet.

BENTES HISTORIE

Flere spor etter den unge gutten Andreas har jeg ikke, før drengen Anders Togstad dukker opp i Christiania skredderlaug. Moren Bente Andersdatter har derimot etterlatt seg tydelige spor både før og etter vielsen. Jeg har kunnet følge henne bakover til gården Grav i Rødnes i Østfold. Hun ble gift første gang i 1739, og så med Anders Hansen Togstad i 1742. Fem barn i dette andre ekteskapet ble døpt i Høland i Akershus, og et sjettede i Oslo. De fleste av dem nevnes i skiftet etter Anders Hansen Togstad i Christiania i 1759, og bekrefter at det er samme familie begge steder.

Denne Anders Hansen Togstad tok borgerbrev som øltapper og høker i Christiania i 1758, men ved alle barnedåpene i Høland blir han oppgitt å være underoffiser. (Først capitaine des armes, og sersjant etter at denne graden falt bort i 1747.) Jeg har funnet ham igjen i militærruller, hvor det oppgis at han kom fra «Næss Sogn», og i bygdeboken for Nes på Romerike finner man en passende kandidat, Anders Hansen, født 1703 på Nedre Togstad. Da en av brødrene på denne gården, Lars Hansen Togstad, døde i 1741, oppgis broren Anders Togstad, *Capitaine des Armes* i skiftet. Underoffiseren og høkeren Anders Togstads tilknytning til Togstad på Nes i Romerike burde dermed være klar.

DÅPSDATO	BARN	FAR	MOR
08.11.1793	Nicoline Benedicta	Andreas Tuchstad	Magrete Gregoriidtr
08.11.1793	Birte Karine	Andreas Tuchstad	Magrete Gregoriidtr
05.06.1796	Birgitte Nicoline	Andreas N. Tøks	Magrete Gregoriidtr
04.11.1798	Carl Bendix	Andreas Tugstad	Magrete Gregoriidtr
06.09.1801	Niels Andreas	Andreas Togstad	Magrethe Gregoriidtr

Dåpsoppføringer i Bergen domkirke. Tvillingen født i 1793 levde bare få uker, mens de tre yngre barnene alle vokste opp. Andreas' mor Bente kan ha blitt oppkalt to ganger, både da datteren Nicoline Benedicta ble døpt i 1793 og da sønnen Carl Bendix ble døpt i 1798. Navnet til faren Niels finner man igjen som første fornavn til den yngste sønnen. Navnet Nicoline som opptrer to ganger, viser kanskje tilbake til Margrethes forrige ektemann Nicolay.

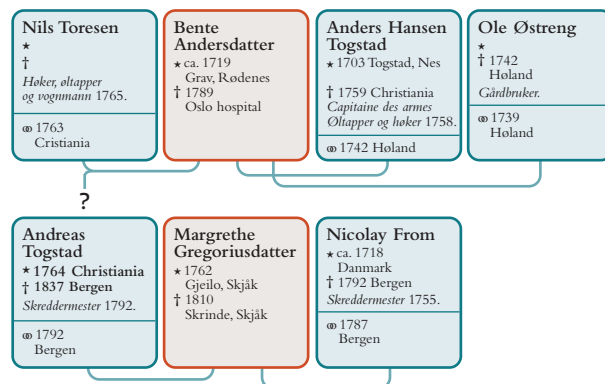
Når det gjelder Bente selv, fins det en begravelse i ministerialboken for Gamlebyen prestekontor 27. november 1789, av Benthe Togstad, 70 år, boende på hospitalet. Oslo byarkiv har regnskaper for Oslo hospital for de fleste årene på 1770- og 1780-tallet, med blant annet lister over hospitalslemmene og opplysninger om når de døde. Siste dødsfall blant hospitalslemmene i 1789 var ifølge disse regnskapene 22. november, da *Bendthe Andersdatter* døde. Da er det vanskelig å resonnerer annerledes enn at en og samme person, Bente Andersdatter Togstad, døde og ble begravet i november 1789. Tar man også med den oppgitte alderen, 70 år, som er ganske nøyaktig det man ville gjettet for «vår» Bente Andersdatter Togstad, bør identifikasjonen være klar.

Regnskapene for Oslo hospital har noen lakuner fram til og med 1773, men fra 1774 finner man *Bendthe Andersdatter* blant hospitalslemmene, på tilsvarende sted i oppstillingen hver gang. Hun bodde altså på hospitalet i minst 15 år, trolig fra en gang i første halvdel av 1770-årene og til hun døde i 1789.

NILS

Så er spørsmålet hvor sikkert man kan identifisere Nils Tordsens hustru Bente med Anders Togstads kone med samme navn. Svaret er temmelig sikkert. For det første har man forlovererklæringen, for det andre finner man først «Anders Togstads Enche» og siden både *Niels Torsen* og *Niels Tøresen* oppført som «hovedperson» på den samme adressen «Waterlands Storgade og Fierdingen nr. 126» ved de ulike manntallene som ble tatt opp mellom 1762 og 1764 i forbindelse med ekstraskatten av 1762. Noen år senere finner man så følgende salgskontrakt i panteboken:

«Underskrevne Niels Thoressen, Borger og Vognmand her i Staden, tilstaaer og hermed vitterlig gjør, at ieg den 10de Martij sistl. haver solgt og afhendt [...] til Petter Høeg [...] min Eiende gaard og tilhørende tomt [...] hvortil ieg blev Eier ved min hustruue Anders Togstads Encke, beliggende i Waterlands Fierdingen under forstædernes grund Taxt No. 126 [...] saaledes at Petter Høeg haver til førstkommende Nye aar, tilforbunden

UTSNITT AV SLEKTSTRE

Det kan se ut som både far og sønn overtok geskjeften til konens forrige ektemann. Nils som høker og Andreas som skredder-mester.

sig at jndfrie en af min formand i ægteskabet Anders Hanssen Togstad d. 17de Fbr. 1758 til Opsloe Hospitalt Cassa..»

Her har Nils blitt borger og vognmann, og Christiania borgerbok bekrefter at han tok borgerskap som høker, øltapper og vognmann i 1765. Panteboken forteller også at vognmann Niels Toresen hadde en annen eiendom på Vaterland som han kjøpte i 1766 og solgte i 1770. Etter 1770 har jeg ingen sikre spor etter Nils. I og med at Bente bodde på hospitalet i 1774, er det kanskje mest sannsynlig at hun ble enke en gang mellom 1770 og 1774. I så fall burde det finnes en begravelse av «Niels Toresen» i denne perioden. Det gjør det også, faktisk et par slike begravelser, uten at dette foreløpig har gitt noe mer.

KONKLUSJON?

En person som noen ganger kalte seg Nils Torsen og andre ganger Nils Toresen, giftet seg med enken etter Anders Togstad fra Nes på Romerike, og sammen fikk en sønn på slutten av 1764 som de kalte Andreas. Så langt er det ingen tvil. Videre tyder mye på at samme gutt Andreas slo seg ned som skreddermester i Bergen knapt 28 år senere. Bevisene er fullt på høyde med det slektsforskere vanligvis er fornøyd med. Men så er det denne familie-tradisjonen om at Togstad-navnet stammer fra Stange. Det fortelles at to tanter i familien, barnebarn av Andreas, tok turen fra Bergen til Tokstad på Stange en gang på 1880-tallet for å besøke brukerne der og pleie de antatte familiebåndene. Dette besøket skal ha vært meget vellykket, men om de antatte slektningene fikk bekreftet mer enn at de trivdes i hverandres selskap, har egentlig aldri blitt fortalt.

Her vil kanskje saken stå hvis ikke mer dukker opp. Med litt hell kan dette faktisk skje, det lever fremdeles etterkommere i farslinje fra skreddermester Andreas, og hvis deres Y-DNA skulle vise seg å samsvare med personer i rett slektskap med en passende Nils Toresen, kan det åpnes helt nye muligheter for bekreftelse. Det er lagt ut en slik prøve på Norgesprosjektet, uten at gode treff foreløpig har dukket opp.

STÖRST BLIR STÖRRE

Sök i register

[Återställ formulär](#)

Sök

Registerkälla

BiS, Befolkningen i Sverige 1820-1947

Enkel sök [Söktips](#)

(julin | juhlin) aurora 1836

☐ Ungefärlig sökning

Avancerad sök

Namn

Födelseuppgifter

Bostad

Hushåll

8 poster matchar din sökning:

Sökresultat

Juhlin, Teckla Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1820-1947

Född 1836-09-23. Finns 1852 i Kungsholm, Stockholms län, Stockholms stad.

Sophia Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1820-1947

Född 1836-09-23 i Norrk. Finns 1833 - 1838 i Norrköpings S:t Olai, Östergötlands län.

Thecla Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1820-1947

Född 1836-09-23 i Norrköp.. Finns 1843 - 1848 i Norrköpings S:t Olai, Östergötlands län.

Thecla Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1820-1947

Född 1836-09-23 i Norrköp.. Finns 1838 - 1843 i Norrköpings S:t Olai, Östergötlands län.

Thecla Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1820-1947

Född 1836-09-23 i Norrköp.. Finns 1848 - 1853 i Norrköpings S:t Olai, Östergötlands län.

Julin, Theckla Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1820-1947

Född 1836-09-23. Finns 1855 i Kungsholm, Stockholms län, Stockholms stad.

Julin, Teckla Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1820-1947

Född 1836-09-23. Finns 1853 i Kungsholm, Stockholms län, Stockholms stad.

BiS växer med tjugo år

Sveriges största personregister finns hos ArkivDigital. Det kallas *BiS* (*Befolkningen i Sverige*) och växte nyligen med tjugo år så att det omfattar 1820 till 1947.

Registret redovisar alla som finns noterade i husförhörlängder och församlingsböcker under dessa år. Eller för att vara mer exakt: Längden ska vara avslutad mellan 1820 och 1947 (en längd som omfattar 1810–1822 är registrerad, men inte en längd för åren 1935–1949).

Varenda person som nämns i böckerna finns med i registret. Alla barn, alla drängar och pigor och alla andra som då bodde i Sverige, rika som fattiga, gamla som unga. Mer än 152 miljoner

poster, drygt 15 gånger Sveriges nuvarande befolkning! Så många blir det därför att flertalet nämns på olika ställen i källmaterialet. Och för varenda post finns en länk till originalkällan. Registret hjälper dig att snabbare hitta till rätt sida i kyrkboken.

Som en extra bonus ingår hela *Rotemansarkivet* i BiS, Stockholms speciella folkbokföring under åren 1878–1926, som har registrerats och digitaliserats av Stockholms stadsarkiv, ett arbete som tog flera decennier.

BiS ingår i alla ArkivDigital-abonnemang tillsammans med många andra användbara register, exempelvis Sveriges befolkning 1940, 1950, 1960, 1975 och 1985, värnpliktskort och emigranter.

Läs mer på www.arkivdigital.se

Historien om mormors

Sommeren 2013 var jeg som vanlig i leiligheten min i Spania og nøt den spanske sommeren som vi pleier å gjøre. Da skjedde det noe. Jeg fikk plutselig en telefon fra min sønn om at det var kommet et brev til meg fra Minnesota.

■ KIRSTEN HÅVARDSEN

Jeg visste jo at jeg hadde noen slektninger i USA, men kunne ikke helt forstå hva dette gjaldt. Jeg lot han åpne brevet og da forstod jeg med en gang hva det var. Det var et oldebarn av min mormors onkel Martin som hadde tatt kontakt med meg. Martin hadde blitt borte fra familien mange år tidligere, og hvor han ble av, hadde vært en gåte i mange år.

Martins oldebarn hadde i mange år drevet med slektsforskning. Etter at kirkebøkene og andre kilder ble digitalisert, ble det mye lettere å finne sin norske slekt. De visste like lite om sin norske slekt som vi gjorde om Martins familie. De trodde min oldefar, altså Martins bror, døde som ungkar av kreft uten etterkommere.

Men slik var det ikke. På et tidspunkt må de ha fått mistanke om at han var gift og hadde barn. De begynte å undersøke og da fant de at han hadde vært gift og hadde to barn. Ved videre undersøkelser fant de min mormor i bygdebøkene for Karmøy. Der ble det opplyst hvem hun hadde vært gift med og at hun hadde tre barn. De hadde i tillegg fått hjelp av Slektsforum på Karmøy som hadde opplyst om hvem min mor var gift med og oppgitt hennes etternavn. De fant også ut at min mor var død, og henvendte seg til *Haugesunds Avis* og fikk tilsendt hennes dødsannonse. Slik fikk de oppgitt hennes etterkommere, og det resulterte i at jeg mottok brevet i posten sommeren 2013.

Eli og Edvard. ALLEFOTO.PRIVAT

Bilde av Martin.

Martin og nevøer.

‘forsvunne onkel’

Martin og familien.

Som sine to eldre brødre begynte Martin å seile til sjøs på dekk ganske ung. Han må ha seilt på skip som gikk i fart på USA. Ifølge sjømannsrullene stakk han fra et norsk skip i New York ca. 1890. Min oldefar var sannsynligvis i USA på denne tiden, så det kan være at han slo seg sammen med han. Martin arbeidet mye på bygg i New Jersey, men han bodde i Brooklyn. Han var gift to ganger. Først giftet han seg med svenske Annette Sundstrøm i 1902. Hun døde i forbindelse med en barnefødsel i 1904. I 1909 giftet han seg på nytt med Dortha Amundsen fra Egersund. De fikk to barn, Chester Mauritz og Dorothy Mabel. Senere har familien bare vokst og vokst.

Alt dette var ukjent for oss i Norge i mange, mange år.

Min oldefar, Edvard, giftet seg med sitt søskenbarn Eli Kristine Andersen. De bosatte seg på Hasseløy i Haugesund. Edvard var sjømann og før ekteskapet var han sannsynlig bosatt i USA fra han var 18 til han var 30 år gammel. I henhold til sjømannsrullene reiste han tilbake til Norge i 1893. Mine oldeforeldre fikk to barn sammen, men bare mormor, Ellen Dortha, vokste opp. Uheldigvis fikk Edvard kreft i magen og døde av det da han bare var 34 år gammel. Da var mormor bare seks måneder. Fem år senere døde også hennes mor, og hun vokste opp hos tanten sin.

På grunn av foreldrenes tidlige død hadde min

mormor veldig liten kjennskap til sin familie. Hun hadde aldri noen kontakt med sin familie i USA. Jeg tror ikke engang at hun visste at hun hadde slekt der. Generelt var kontakten med familien ganske liten. Mormor kalte seg ofte for den glemte del av familien Kristoffersen. Jeg kan aldri huske at noen fra oldefars side av familien var hjemme hos henne. Kanskje de hadde vært det tidligere, men det var i så fall før min tid.

Men noen må ha hatt kontakt med Martin. Mormors andre onkel, Laurits, var stuert og bodde også på Hasseløy. To av hans sønner utvandret til USA. En tredje var også mye i USA. De må ha møtt Martin der, men de formidlet aldri videre til oss andre hva som hadde skjedd med han. Mor må også ha fått kjennskap til dette, for på 60-tallet ønsket hun å finne ut hva som skjedde med onkelen som forsvant. Hun kontaktet datter til Laurits om saken, men hun ville ikke ha noe med dette å gjøre. Datteren visste nok noe mor ikke visste. Det var derfor hun ikke ville hjelpe min mor med å etterlyse Martin gjennom Frelses-armeen. Etterlysningen ble lagt på is før den hadde blitt sendt inn. Men løsningen kom altså nesten 50 år senere.

Jeg tenker på hva som hadde skjedd om noen hadde tatt tak i denne gåten før. Om en hadde gått videre med saken på 60-tallet, da både mor, mormor og Martins barn i USA levde. Jeg har også lurt på hvorfor de kontaktet min mormors del av familien Kristoffersen. Kanskje de har prøvd eller har de kanskje ikke ønsket kontakt med Laurits del av familien. De viste gjerne om den dårlige kjemien mellom Martin og sønnene til Laurits.

Vi har nå fått svaret på hva som skjedde med Martin.

I 1912 døde han av hetslag i forbindelse med arbeid på bygg i New Jersey. Han ble gravlagt ved siden av sin første kone.

Martins etterkommere hadde samme skjebne som min mormor. Martin døde nemlig fra to mindreårige barn. Barna måtte bo på det norske barnehjemmet i Brooklyn helt til moren giftet seg opp igjen og flyttet til Minnesota. Som nevnt hadde de visst like lite om familien sin som mormor. Moren fortalte dem lite om Martin. Så da oldebarnet endelig kom i kontakt med oss, ønsket de seg både bilder og eventuelle opplysninger. Jeg hadde jo ingen opplysninger, men jeg fant to bilder av Martin blant min mormors gamle bilder. Spesielt ett hvor han var avbildet sammen med Laurits to sønner likte de veldig godt.

Nå har jeg jevnlig kontakt med min nye amerikanske familie og håper den vil fortsette. Kanskje vi en dag kan hilse på hverandre enten i Norge eller USA? ■

Etterlyst: Søren Olai Iversen Øvretveit

■ TORE NORDVIK

Søren og Bertha,
ca. 1907. FOTO: PRIVAT

Minneapolis, den 12. Juni 1914 Bertha!

... Dette er nu siste gang, at jeg vil forstyrre dig, dersom ingen svar indløber ifra dig inden 1 august, d.a. Raad dig selv!

I eit siste brev freistar Søren Øvretveit å få eit svar frå kona. Då har det gått seks år sidan han forlot Norge, og satte kursen mot Amerika, slik så mange andre i hans generasjon og i generasjonen før han hadde gjort. I fleire år har han prøvd å få kontakt, men ho svarar han ikkje. Kona til Søren, Bertha, var att i Norge med to små born, og budde i huset på Øvretveit på Sotra utanfor Bergen saman med hans foreldre. Så vidt me veit sende ho heller ikkje svar på hans siste brev, og kontakten med Søren blei broten. Men kva hende med Søren Øvretveit?

SØREN ØVRETVEIT FRÅ TELAVÅG – EIN TYPISK EMIGRANT

Øvretveit er ein mellomstor gard i noverande Øygarden kommune i Vestland fylke. Tidlegare heitte kommunen Sund, og i 2015 kom bygdeboka Sund på Søre Sotra band 4 som omhandlar garden Øvretveit. På bruk nr. 5 budde Søren og Bertha, og boka fortel at han reiste til USA i 1908 med reisemål onkel i Hanlontown i Iowa. Ved 1910 folketeljinga står det at han var fråverande farmarbeider, og budde i Mason City i Iowa. Ved folketeljinga i 1920 har utfyllar truleg etterspurt husbonden, og på Bertha sin personsetel kan ein lese: mannen? Utvandret til Amerika. Ved skifte etter mora i 1925 blei det notert at dei ikkje hadde høyrte frå han på ti år, og på dødsmelding til den ugifte søstera Marta som døydde i 1953 har dei slege fast at han var død i USA.

Men var han verkeleg død? Han blei etterlyst i 1920

gjennom den norsk-amerikanske avisa *Fremad*, som vart utgjeve i Sioux Falls i Sør-Dakota:

Søren Olai Iversen Tveit fra Øvretveit, Tellevaagen pr. Bergen, født 2-2 1885. Gift, slank, blond blaa Øine. Adresse i Juni 1914: 309 Hennepin Ave., Minneapolis, Minn. Hadde da været der vel et Aar. Søges af Paarørende.

Det kom ingen livsteikn frå Søren, og mange år seinare prøvde Bertha å få kontakt med slekta han skulle reise til. Kring 1938 skreiv ho eit brev til Søren sin fetter, John A. Johnson, som var son til onkel Anders eller Andrew Johnson som han då heitte, og som Søren oppgav som slekt han skulle bu hjå. Me veit ikkje om han vitja onkelen som då budde i Fertile i Iowa, men han må ha hatt kontakt med familien. Tidleg i 1939 fekk Bertha svar frå John: «Mrs. Overtvedt: I expect you think I have forgotten you all, since I heard from you, we haven't heard a thing of your husband Soren, and I myself think he must be dead.»

Året etter tok Bertha rettslege skritt og reiste sak mot sin mann. Grunnen var nok at ho framleis sat i uskifta bu, og ville gjere det opp med dei to borna. 7. oktober 1940 vart retten satt i Bergen Tinghus, dommar var Sørenskriver Einar Tønseth. Saka gjaldt Dødsformodning, og i protokollen står det:

Saksøkte reiste til Amerika i 1908 til sin onkel Anders Johannessen. Han bodde til 1914 i Masson City, Iowa, og skrev i denne tid regelmessig til sin hustru. Siste brev fra ham var datert 12/6.14, og var fra Mineapolis. Saksøkeren har stått i brevveksling med Anders Johannessen, men

heller ikke han har siden juni 1914 hørt noe fra ham. I medhold av lov av 12/10.1857, § 5, blir saksøkerens påstand å ta tilfølge, idet mere enn 7 aar er forløpne fra den tid, da man hadde siste underretning om at saksøkte var i live. Domsslutning: Søren Iversen Øvretveit av Sund formodes å være død.

DEPORTERTE BREV

Det var krig i Norge, og som mange kjenner til vart Telavåg, som Øvretveit høyrer til, hardt råka under andre verdenskrigen, der største delen av dei vaksne mennene vart sendt til tyske konsentrasjonsleire. Hadde Søren budd i Telavåg, ville han nok vorte ein av dei. Alle hus vart enten brent ned eller sprengd, og resten av innbyggjarane ført vekk, først til Støretveit i Bergen, seinare til Framnes i Hardanger. Då dei vart deporterte, fekk dei kun ta med seg det dei kunne bære med seg sjølv. Heldigvis tok Bertha med seg både brev og fotografi frå Søren. Står det meir i det siste brevet han sende som kan gje oss eit innblikk i kvifor det vart slik?

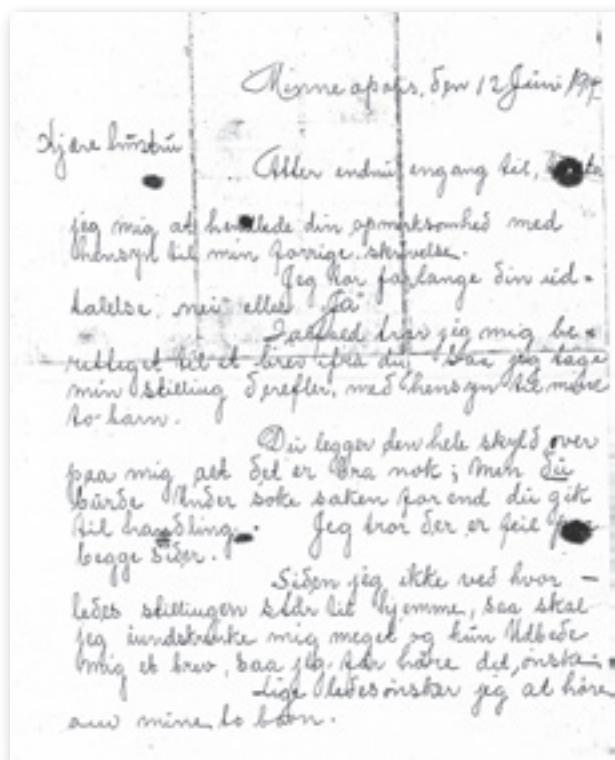
Søren Olai Iversen Øvretveit vart fødd 3. februar 1885, foreldre var gardbrukar Ivar Johannesen og kona Alis Olsdotter Øvretveit. Som tidlegare nemnt var det utferdstrong i generasjonane før Søren. Båe foreldra hadde søsken som hadde reist vestover, i tillegg til ei rekkje naboar på dei andre bruka på Øvretveit. Søren var ikkje odelsgut, men faren skøytt garden over til han

25. oktober 1905, for kr. 2500 paa d. Eiendom og bygninger, herligheter og rettigheter, hvorav for løsøre kr. 500, og senere avløst kaar. Søren tok året etterpå opp to lån, eit på 800 kroner hjå ein sambygding, samd eit på 300 kroner hjå Hypotekbanken, begge med pant i eigedommen. Var det på grunn av dyr billett til Amerika? Eit rykte som vart sett ut, var at han pantsette garden for å reise til Amerika. Men det er truleg å ta hardt i. Ein billett på tredje klasse kosta omlag 113 kroner, så desse pengane hadde truleg Søren. Garden vart heller ikkje tvangseld på auksjon, viss kreditorane ikkje fekk att lånet. Det må ha vore ein annan grunn til at det skar seg mellom Bertha og Søren.

I 1906, 22. august, vart han gift med Bertha, og 13. oktober kom sonen Edvard Alfred til verda. Ein skulle tru det var ein lukkeleg familie, som 11. september 1908 vart til fire, då Anna Helene kom til verda. Men dei var aldri samla, for tidlegare same år, 12. mars reiste Søren vestover.

HVOR LENGE SKAL JEG VENTE PÅ BREV??

Han må ha hatt ei utferdstrong som ikkje lot seg stogga. Truleg inspirert av brev frå naboar og slektningar som allereie var reist, og truleg lokka av at det var meir innbringande arbeid i Amerika enn i Norge. Dottera Anna, som aldri møtte faren, fekk høyre at han skulle vere ein flink mann, skrivefor, og ville så mykje meir enn å vere fiskarbonden i Telavåg. Han ville starte butikk, men

REGISTRATION CARD

4103 283

Søren *Tveit*

1914 Søren Olai Tveit

33 *126* *3* *1885*

Norway

Stationary Fireman

1214 Linden Ave. Minneapolis

REGISTRAR'S REPORT

DESCRIPTION OF REGISTRANT

22-11-1920

No

Søren Olai Tveit

1914 Søren Olai Tveit

1214 Linden Ave. Minneapolis

Søren Øvretveit WWI 1918

Faksimile annonse i avisa
Fremad 25.11.1920

5738. Søren Olai Tveit
fra Øvretveit, Tellevaagen pr. Ver-
gen, født 2—2 1885. Gift, flant,
blond blaa Øine. Adresse i Juni
1914: 309 Hennepin Ave., Minne-
apolis, Minn. Havde da været der
vel et Aar. Soges af Baarsørende.

hadde ingen midlar. Ein freistande veg var å reise til Amerika, men Søren vart stogga då han ville kjøpe billett. Me finn han i det såkalla Emigrantforbudsregisteret. To gongar er han oppført, begge gongane i 1908. Diverre er sjølve protokollen forsvunne, så me får ikkje vite kva han hadde uoppgjort. Ser me på andre saker for år der protokollen er bevart, er det ofte uoppgjorte kjøp, gjeld ein skyldte andre, men og farskapssaker. Det skulle altså ikkje vere mogleg å stikke av til Amerika viss ein hadde latt ein annan i stikken, anten økonomisk eller familiært. Men Søren fekk til slutt billett, så han må ha gjort opp for seg. Likevel må det ha skjedd noko mellom Søren og Bertha, for i det siste brevet tek han opp personlege ting:

Atter endnu engang til, tillater jeg mig at henlede din opmerksomhed med hensyn til min forrige skrivelse. Jeg har forlange din udtalelse, «nei» eller «Ja». Ialfald har jeg mig berettiget til et brev ifra dig, saa jeg tage min stilling derefter, med hensyn til mine to barn. Du legger den hele skyld over paa mig, alt det er bra nok; men du burde under søke saken forend du gik til handling. Jeg tror der er feil paa begge sider.

Kva gjekk gale i ekteskapet deira? Forebels har me ingen svar, Bertha døydde i 1968, og snakka lite om Søren. Borna hans, Edvard og Anna, var lei seg for at han reiste, og ikkje kom attende. Saknet etter ein far var stort for begge, og frustrasjon kunne utløyse sinne for det som hadde skjedd. Det må ha vore vondt for dei å lese farens siste ord til mora:

Om jeg skal betrakte dette brevet som di siste ord til dig, så vil dit billede altid vere friskt i mit hjerte og minde. Jeg vil nu ønske dig all fremtidig lykke heri Verden. Ifra din Sørn I. Tveit.

Utover på tredvetalet kom nordmenn heim frå Amerika, og det vart enklare å halda kontakten med slekta over there. Fleire kunne då fortelja at dei hadde møtt på Søren, og ein hadde til og med arbeidd i lag med han. Sonen til Edvard, som bar same namnet som bestefaren, engasjerte seg. Var det mogleg å finne han? Alle opplysningar, brev, foto vart samla og overlevert Frelsesarmeen. Dei gjorde grundige søk, men utan resultat. Oldebarnet hans, som flytta til Amerika på

1980-talet prøvde òg. Nokre få spor av det som kunne vere Søren, vart funne. Men det var tidkrevjande og kostbart. Dottera Anna gav beskjed om at ein ikkje skulle bruke tid og pengar på slikt. Saka vart lagt død.

Men som ofte innan slektsgransking dukkar det opp spor på uventa plassar. Då eg og ein annan slektning på 1990-talet arbeidde med å kartlegge etterslekta til Ingeborg Henriksdotter Kleppevik, kom me i kontakt med Shirley Chappel. Bestemora hennar, Marie, var næraste nabo til Søren då dei framleis budde i Norge, og i fotoalbumet hennar dukka brudebilete av Søren og Bertha opp. Heldigvis levde mora til Shirley endå, og ho kunne fortelja om ein einsam mann som hadde vitja sin gamle nabo i Oregon, kring 1939–1940.

Men framleis ingen konkrete spor etter Søren i amerikanske kjelder. Ikkje for internett gjorde seg gjeldande, og amerikanske firma digitaliserte kjelder og fekk dei publisert, nokre av dei indekserte, og søkbare. Ellis Island var med dei første, og ganske riktig, Søren si innreise kunne dokumenterast i emigranprotokollane.

SØREN ØVRETVEIT BLIR TIL SORN TVEIT

Søren Olai Øvretvedt, 23 år, med far Iver Øvretvedt Tellevaagen, Sund kom til New York 27. mars 1908 med SS Majestic Men døpenamnet var uråd å nytte i et anna land. I brevet frå 1914 er Søren blitt til Sorn, og Øvretveit til Tveit. Var det mogleg å finne fleire spor etter Sorn Tveit i amerikanske kjelder? Ja! For i 2005 vart World War I Draft Registration Cards, 1917–1918 publiserte på Ancestry.com. Der dukka Sorn Tveit opp, med same fødselsdato og underskrift. Han budde framleis i Minneapolis, i 1214 Linden Avenue, var tilsett i Booth Cold Storage som Stationary fireman. Ein svært interessant opplysning er òg å finne på kortet. Nearest relative: Mrs. Anna Tveit, med adresse 1214 Linden Avenue. Var Søren gift på ny?

Sorn Tveit var òg å finne i ei rekkje City Directories for ulike byar, og ein kan kartlegge at han budde i Mason City, Iowa frå 1908–1912, og i Minneapolis frå 1914–1919. Dessutan dukka både han og Anna Tveit

opp i ei registrering av Aliens i Minnesota, tilgjengeleg gjennom Iron Range Research Center. Eit tosidars skjema måtte dei fylle ut, og inneheld ei rekkje interessante opplysningar. Vi får her vite adressa, alder, emigrasjonsår, yrke, dessutan kor godt integrert den einskilde var, samd andre familiære opplysningar. Om Søren (Soren Tweit) står det at han var 33 år, fødd 3. februar 1885, kom til New York 1. mars 1909, var ugift og jobba som fireman med adresse 22 12st S, Minneapolis. Elles ikkje anna å melde. Anna gjev fleire opplysningar: Mrs. Anna Tveit, fødd 9. november 1891 i Spule i Bøhmen (Bohemia, Austria), kom til New York i mai 1908, gift og adresse 22 12st S, Minneapolis. Dessutan ei dotter å forsørge, Anna Tveit, 3 år og fødd i USA. Desse to dokumenta er underskrivne henholdsvis 22. og 27. februar, altså teknisk mogleg at dei vart gift i denne perioden. Tveit er ikkje noko namn frå dagens Tsjekkia, så ein relasjon mellom dei må det ha vore. Kan brevet frå 1914 ha vore ein siste sjans han gav Bertha til å fortsatt vere gift. Men viss ho ikkje gav lyd frå seg, at han då ville gifte seg med Anna frå Bøhmen, og vart far til ei dotter i 1915?

Men så forsvinn Anna og dottera med same namn frå kjeldene igjen. Korkje Anna eller Søren er å finne i folketeljinga frå 1920. Eller kanskje er Søren med likevel? På byrjinga av 2017 la eg ei etterlysing etter Søren i Facebook-gruppa *Vi som driver slektsforskning*, og kort etter hadde slektsforskar Kurt Østbye identifisert han i 1942. Heile 23 år seinare enn det som me til då kjende til. Interessant nok budde han i Detroit, 440 Macomb St, var 57 år, fødd 3. februar 1885, frå Bergen, Norway, og hadde same signatur som i 1918. Han som fylte ut skjemaet har bomma litt på stavemåten, for Søren er lista som SORN TwTiT. Men det er iallfall same mann.

Då sende eg ein forespørsel til Detroit Public Library om dei kunne søke i *Detroit Death Index* for perioden etter 1942, som då ikkje var tilgjengeleg hjå Ancestry. Dei fann ikkje Sorn Tveit, men ein annan med samme etternavn:

We searched and did not locate

Sorn Tveit or other names. We did, however, find a Harry Tweit in our Detroit Death Index microfiche, who died on September 29, 1963, at the age of 78. We considered this possibility and searched The Detroit News and Detroit Free Press, but could

not locate a death notice. In Ancestry.

com library edition, we found two records for Harry Tweit. The first was the 1920 census where he was living in California and the second record was the U.S. Social Security Death Index, which showed Harry was born on Feb. 3, 1885 and died in September 1963. This appears to be a likely candidate.

I 1920 er Harry Tweit roomer i Oakland, Alameda, California, singel, og fødd i Norge med alder 35 år, som kan tyde på fødd rundt 1885. Imidlertid står det at han utvandra i 1902, altså ikkje 1908 som Søren, men det kan være ein mogleg feil. Kunne Søren ha bytta namn til Harry i 1920, for så å bruke Søren i 1942, og til slutt Harry igjen i 1963?

SORN TVEIT BLIR TIL HARRY TWEIT

I og med at Harry Tweit sitt Social Security Number var lista (299-07-1707) tinga eg attesten frå foiaonline.gov (Freedom of Information Act). 4. juli 2017 fekk eg ein konvolutt i posten, med kopi av Harry Tweit sin søknad om SSN. Ganske riktig, det var ikkje Harry, men Søren Tweit som søkte, som då budde i 217 Michigan Ave, Toledo, Ohio. Det er rørende å lese kven han nemner som sine foreldre: Father EBER TWEIT, Mother AGNES unknown. Mange år har gått sidan han hadde kontakt med dei, og hukommelsen har blitt dårlegare. Men han fekk tildelt SSN nummer, og seinare i 1957, truleg i samband med søknad om pensjon var det Harry Tweit, med same SSN, som søkte. Søren var blitt til Harry! Då hadde eg hans dødsdato, og kunne tinga dødsmeldinga: Harry Tweit døydd av hjerteinfarkt 29. september 1963 på Maybury Grand Hospital i Detroit, Wayne, Michigan. Han vart gravlagd 30. oktober same år på Parkview Memorial Cemetery, Livonia, Michigan.

Endeleg kunne eg slå fast kva som hadde skjedd med Søren, over 100 år etter at han sist hadde kontakt med familien. Barnebarna fekk vite kva som hadde skjedd med bestefaren. Undringa var stor då dei fekk vite at han var i live lenge etter krigen, og nye spørsmål dukka opp: Kvifor tok han ikkje kontakt? Var han gift med Anna og far til hennar dotter med same namn? Kva skjedde med dei, og kvar er dei i 1930- og 1940-folketeljingane? Mykje er framleis uklårt, og tida vil vise om fleire opplysningar om Søren Øvretveit, eller Harry Tweit, dukkar opp.

Søren Øvretveit
WWII 1942

U. S. SOCIAL SECURITY ACT
APPLICATION FOR ACCOUNT NUMBER

NAME: SORN TWEIT
DATE OF BIRTH: FEB 3 1885
SEX: MALE
COLOR: WHITE
ADDRESS: 217 MICHIGAN AVE, TOLEDO, OHIO

SIGNED: Soren Tweit
DATE: 1936

REGISTRATION CARD - (Men born on or after April 28, 1867 and on or before February 26, 1907)

NAME: SORN TWEIT
DATE OF BIRTH: FEB 3 1885
SEX: MALE
COLOR: WHITE
ADDRESS: 440 Macomb Detroit Wayne Michigan

SIGNED: SORN TWEIT
DATE: 1936

Historien om Otte Hallsteinson

Otte måtte forlate heimbygda som syttenåring som følge av Storofsen i 1789. Men hvor lå heimbygda hans? Det var lenge et mysterium for familien.

■ ARVID SKOGSETH

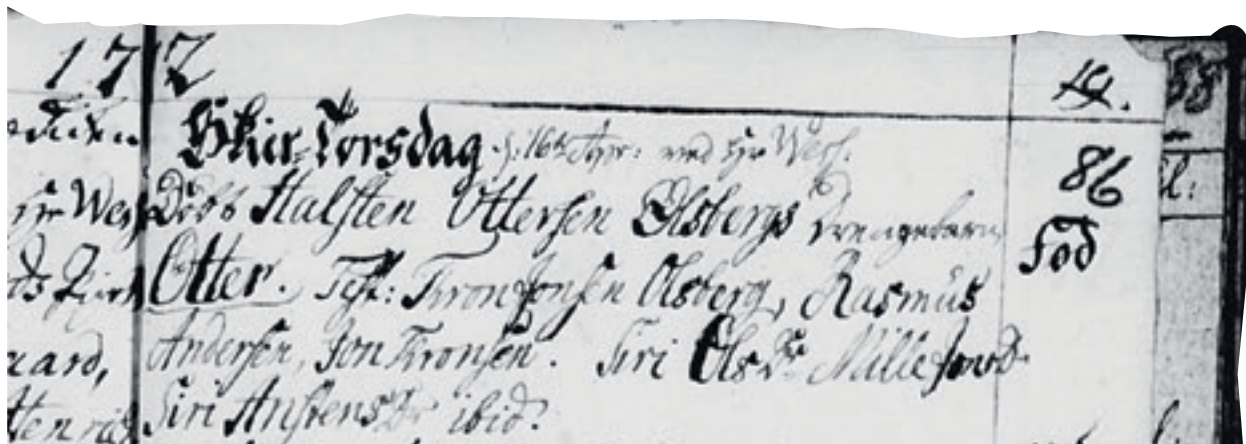
Jeg var så heldig at jeg ble slektsinteressert i ung alder, og skrev en særoppgave i historie på gymnaset i 1970 om heimegarden til min far Bjarne Skogseth, Skågset på Frosta ved Trondheimsfjorden helt sør i Nord-Trøndelag. Min farfar, Torstein Skogseth, var en god kilde og samtalepartner, og han fortalte at oldefaren, Otte Hallsteinson, kom fra Tydalen i Sør-Trøndelag, mot svenskegrensa. På grunnlag av alder, 70 år, ved dødsfallet i 1841 var fødeåret ca. 1771. Men etter iherdig leting i kirkeboka for Tydal og gards- og slekthistoria der, fant jeg ingen passende Otte. Den landsomfattende folketellinga i 1801 ble digitalisert på midten av 1970-tallet, og jeg kjøpte mikrokortene for både Sør- og Nord-Trøndelag. Heldigvis er Otte Hallsteinson et sjeldent navn, og den eneste med passende alder, fant jeg i Ervika i Ørland (seinere i Bjugn) i Fosen. Han bodde altså ved kysten, og bostedet var svært langt fra fjellbygda Tydalen. Dessuten var han slett ikke gift med henne som jeg stammer fra. Da gav jeg foreløpig opp, og det ble et mysterium hvor Otte Hallsteinson kom ifra.

FRA TYLLDALEN TIL TYDALEN

Ottes sønn, Torstein Otteson, kjøpte garden Skågset på Frosta i 1853. Denne er fremdeles i slektas eie. I 2013 skulle vi ha slektstreff for etterkommerne etter farmor og farfar, og jeg skulle ha et innlegg om slekta. Da måtte jeg bare finne ut hvor Otte var fra, og la ut et spørsmål på brukerforumet til Digitalarkivet. I løpet av natta fikk jeg ett svar, med en lenke til Ottes dåp i kirkeboka for Tyllidalen, og dermed var gåten løst. Farfar hadde på en måte rett, men i løpet av noen generasjoner var Tyllidalen blitt forenklet til Tydalen.

Otte Hallsteinson ble født på Olsberg i Tyllidalen i Nord-Østerdalen i nåværende Tynset kommune, og ble døpt i Tyllidalen kirke 16. april 1772. Denne kirka ble bygd i 1736, slik at Otte ble døpt i det kirkebygget som fremdeles står. Han ble født inn i en husmannsfamilie i Olsbergstrøa av foreldrene Marit Persdotter f. 1730 og Hallstein Otteson f. 1732. Giftermålet deres er ikke funnet i kirkeboka, som imidlertid har noen lakuner, så enkelte år mangler. I ekstraskattemanntallet i 1762 ble Marit

Utdrag av kirkeboka for Tyllidalen sokn i Tynset, som viser dåpen til Otte Hallsteinson i 1772.

og Hallstein oppført som husmannsfolk under Olsberg. Da bodde også Marits mor Ingrid Eriksdotter her. Hennes mann Per Embretson døde tidligere i 1762, og de hadde tidligere drevet Olsbergstrøa. Hallstein var født utenfor ekteskap av foreldrene Ingrid Hallsteinsdotter Øverby og Otte Estenson Lunden, begge fra Tyllaldalen. De stod offentlig skrifte i kirka «for begangen leiermål i forbuden ledd».

STORE ØDELEGGELSER

Otte var den yngste i en søskenflokk på fem. Han var 17 år gammel da Storofsen herjet fra 20. til 24. juli 1789, der bl.a. Østerdalen ble hardt rammet av sterk nedbør, snøsmelting og flom, og utallige gardar og plasser ble ødelagt. Dette var bakgrunnen for at en stor mengde folk fra Østerdalen og Gudbrandsdalen flyttet og bosatte seg i Målselv og Bardu i Indre Troms. Otte var som sagt en husmannsgutt, og trolig så framtida i Tyllaldalen ekstra vanskelig ut etter Storofsen. Da er min teori at han la på veg fra heimbygda sammen med mange andre for å friste lykken der nordpå. Jeg regner med at de gikk, eventuelt ved hjelp av hest og kjerre, hele vegen fra Tyllaldalen til Trondheim, for å få båtskyss vidare derfra til Troms. Så etter en lang tur på bortimot 20 mil over fjellet og nedover dalen hadde Otte kommet til Trondheim.

Johan Petter Torsteinson Skogset (1855–1892) i militæret. Han var eier av Skågset fra 1884 til han døde av lungebetennelse.

SLO ROT I TRØNDELAG

Men Otte ble ikke med vidare til Troms. Mens han oppholdt seg i Trondheim, kom han kanskje i kontakt med en gardbruker som tilbydde han plass som dreng. Den neste gangen Otte viser seg i kildene er i 1796, da han står brudgom i Ørland ifølge kirkeboka der. Bruden var Anne Katrina Samuelsdotter f. 1775 på plassen Ervik-sjøen under garden Ervika, som seinere ble liggende i Bjugn. Otte ble også skrevet Ervika ved vigselen, og trolig var han dreng der. Det står ingenting om opphavet hans. Med kona Anne fikk Otte tre sønner, Samuel f. 1796, Hans f. 1799 og Andreas f. 1801. I folketellinga i 1801 er familien oppført i Ervika, og Otte var nevnt som husmann og fisker. Så døde Anne i 1802, skrevet i kirkeboka som «Otte Ervigens Kone 28 Aar». Som enkemann fikk Otte en sønn med ugifte Gunhild Kristiansdotter Seljevoll i Ørland. Sønnen het også Andreas, og ble født i 1806 på Seljevoll, og Otte er nevnt med det navnet ved dåpen, så trolig tjente han der. Den første sønnen Andreas f. 1801 var da trolig død. Eldstesønnen Samuel ble konfirmert og giftet seg i Bjugn, og bosatte seg i Erviksjøen og fikk barn der.

GIFTEMÅL OG BARN

I folketellinga 1801 bodde på husmannsplassen Hojems-aunet på Frosta ekteparet Serina Johannesdotter og Jakob Otteson, som ble gift i 1797. De var barnløse. Han var fra

Jørgina Skogset (1852–1946) var enka etter Johan Petter, og drev garden vidare uten å gifte seg opp igjen. Her er hun med barna, fra venstre: Fredrikke, Julie og Torstein.

Laura og Torstein Skogseth i 1929 med barna. Bak fra venstre: Torleif, Bjarne, Johan Petter og Tora. Foran fra venstre: Hjørdis, Sverre, Arne og Jarle. Bare Arne, f. 1926, lever i dag.

Tyllidalen kirke i 2014. Den ble bygd i 1736 av tømmer, og ble bordkledt i 1756. Her ble Otte døpt i 1772. FOTO: ARVID SKOGSETH

Vangberg på Frosta og født i 1770, mens hun ble født i Trondheim i 1771 og ble døpt i Vår Frue kirke. Sammen med dem i 1801 bodde hennes mor, Anne Persdotter, som var ugift. Så skjedde det at Jakob døde 23. mars 1808 og ble gravlagt 31. mars. Dødsårsaken er ikke nevnt i kirkeboka. Det kan ha vært langvarig sykdom som gjorde at Serina hadde bruk for arbeidshjelp på husmannsplassen. Nettopp Otte Hallsteinson var i tilfelle den som kom henne til hånd. For 3. januar 1809 fikk de to dattera Marta, altså ni måneder og tre dager etter at Serinas første mann ble gravlagt. Dette var hennes første barn, og da var hun 38 år gammel. I folketellinga 1810 er Otte og Serina oppført på plassen Hojemsauet med barna Andreas og Marta. Sønnen Hans var da gjeter på garden Kvarme i nabolaget. Seinere fikk de sønnene Jakob f. 1811, Arnt f. 1814 og Torstein f. 1818, og da var Serina hele 47 år gammel. Ved en av barnedåpene ble Otte nevnt som kusk. Familietradisjonen sier ellers at han var en flink koppdreier, og lagde ølboller, store fat og andre kopper.

Interiør i Tyllidalen kirke i 2014. FOTO: ARVID SKOGSETH

HVORDAN BLE OTTE OG SERINA KJENT?

Det var ikke uvanlig at fiskere fra kyststrøkene kom inn til de indre bygdene for å bytte fisk mot landbruksvarer, så det kan være en teori. Otte hadde med seg sønnene Hans og Andreas d.y. til Frosta. Det var uvanlig at en enkemann sjøl tok seg av barna sine. Kanskje avtalte han med den barnløse Serina at hun skulle ta hånd om guttene, mens Otte var dreng hos henne og Jakob. De må ha fått et godt øye til hverandre, og straks Jakob var kommet i jorda, kunne de ikke vente lenger – det obligatoriske sørgeåret kom i andre rekke. Ettersom Serina var med barn, ble det gifting etter hvert. Bryllupet stod på Frosta 12. august 1808, da var svangerskapet halvgått.

Otte Hallsteinson gjorde altså en omfattende flytterunde før han havnet på Frosta, der han ble værende. Han vandret fra Tyllidalen i Nord-Østerdalen og til Trondheim, kom videre til Bjugn i Fosen, før han bosatte seg på Frosta, og ble stamfar til en stor slekt her. Navnelikheten gjorde at familien lenge trodde at han kom fra Tydalen, men slektsgåten ble omsider løst. ■ ■

Tegning av Skågset i 1941 med våningshuset fra 1870-tallet og låven bygd i 1937. Disse ble revet på 1950-tallet da gards-tunet ble flyttet nærmere hovedvegen. TEGNING: BJARNE SKOGSETH

KILDER:

- Kirkebøker for Tynset, Ørland og Frosta
- Ekstraskattemanntallet for Østerdalen
- Folketellinga 1801, på mikrokort og i Digitalarkivet
- Folketellinga 1810 for Frosta, Digitalarkivet
- Tyllidalen Brydalen bygdebok, b. I, Bjarne Grandum, 1997
- Frostaboka, b. II, Leif Moksnes, 1968

Hvor ble det av Hans?

FOTO: ANDERS BEER WILSE/NORSK FOLKEMUSEUM

Hans var eldst og skulle overta garden etter faren, men slik ble det ikke. For etterslekten har det vært et lite mysterium at han «reiste til byen» og forsvant etter å ha fått et uekte barn, slik bygdeboka forteller. Men hva skjedde egentlig? Og hvorfor?

■ KARL KALSETH

Hans Thoresen Kalseth var født 1822 på slektsgarden som ligger vakkert til ved Halsafjorden på Nordmøre. Som første såkalt «ekte» fødte sønn (fra før hadde faren en sønn utenfor ekteskap) var det stor stas skal vi tro den lange listen av dåpsvitner. Han var oppkalt etter sin farfar, Hans Jonsen Kalseth. Fadderne var slekten på både far- og morsiden. Konfirmert ble han 17 år senere, «med temmelig gode kundskaber og flittig» skrev presten.

Alt lå til rette for at han skulle ha en sentral plass i gardens fremtid. Faren, Thore Karlsen Kalseth, hadde tydeligvis tenkt slik, for i 1837 kjøpte han tilbake odelsretten og garden for 200 spesidaler. Far hans hadde, sikkert for å få endene til å møtes, solgt den til en av nabobøndene på andre siden neset, men beholdt retten til å drive på bygsel.

RØMMER FRA BYGDA TIL BYEN

Garden var ikke den største, tungdreven, lå klempt opp mot fjellet bakenfor, og var lite egnet for utvidelser selv med tre husmannsplasser hørende til. Og på Nordmøre på denne tida, forteller historien om trange tider for de fleste bønder. At Hans måtte ut og tjene på gardene var åpenbart. Da går det gjerne som det gjør.

Sjøveien var ferdselsåra på denne tiden. En passelig rotur innover fjorden lå garden Ytre Stangvik. Der har han, 20 år gammel, truffet den 12 år eldre tjenestepiken Anne Svendsdatter. Resultatet ble den uekte fødte datteren Karen. Kirkeboken sier at «den opgivne faderen vedgaar paterniteten», men ansvar for barnet tok han tydeligvis ikke. Barnets mor var vel heller ikke et godt kort å satse på ettersom hun allerede hadde to barn fra tidligere, med to forskjellige menn. Det var folk på garden hvor hun tjente, som var faddere ved dåpen. Heller ikke senere ser vi at Hans knyttes til barnet. Forholdet føltes sikkert skammelig på flere vis.

Det er nå bygdeboka forteller at Hans i 1849 dro til «storbyen» Kristiansund; den også bare en passelig ro- og seiltur unna. Deretter ingen spor etter ham, tross iherdig leting i flere kilder nå i ettertid. Én sannsynlig forklaring har vært at han stakk fra sitt farsansvar. Men i dag vet vi mye mer.

ARBEIDET PÅ GARDENE RUNDT FJORDEN

Bygdeboka har koplet barnefødselen med at Hans reiste fra bygda, men i virkeligheten tok det hele sju år før han dro. Hva hadde skjedd i mellomtiden? I kirkebøker dukker han opp som fadder til barn født på husmannsplassene på familiegarden. Det tyder på at han har oppholdt seg på hjemstedet, og sikkert arbeidet som løsarbeider rundt omkring. Vi vet at slekten hadde familierelasjoner innover fjorden i nær sagt alle retninger.

En mulighet var å undersøke om han hadde dratt rett over fjorden, til Tingvollhalvøya. Der hadde han både en onkel (farens bror) på garden Vågen og sine oldeforeldre (farmorens foreldre) på garden Nordbø.

Ganske riktig, i 1847, to år før han skal ha «rømt» fra bygda, fikk han, nå 25 år gammel, sitt andre barn utenfor ekteskap, datteren Johanna. Moren, Karen Marta Olsdatter, var 35. Også hun med to barn fra før, med to forskjellige menn. Heller ikke denne gang tar han seg av barnet, men vi kan se at datteren vokste opp, tjente på forskjellige gardar, og etter hvert ble gift med en av gardbrukerne i nabosoknet Gjemnes.

Men nå tar kirken grep: Det står denne gang eksplisitt i kirkeboken at forholdet ble «Indberettet til Sogneprest Heyerdal [...]». Dermed må vi ta det som en bekreftelse på at Hans nå faktisk rømte til byen for å slippe unna «straffen», hva den nå enn måtte ha blitt.

Kristiansund har gjennom historien vært en «jobbeby». Bildet er tatt lenge etter tiden denne historien omhandler, men viser M/S Platon fra Anshes som melder inn storsildfangst til Noregs Sildesalgskontor i 1955.

Med masse publikum. FOTO: KYSTMUSEET I SØR-TRØNDELAG

Fiskehav, silden ristes av garn.

FOTO: ANDERS BEER WILSE/NORSK FOLKEMUSEUM

KIRKEBØKENE BRENT

Kristiansund ble bombet sønder og sammen i april/mai 1940. Kirkebøkene brant opp eller ble sterkt brannskadd. Det har derfor ikke vært like enkelt å finne spor etter Hans. Hva arbeidet han med, hvor han har bodd, hva slags omgang hadde han? Kristiansund var på siste halvdel av 1800-tallet en skikkelig «jobbeby» med stor aktivitet på flere områder. Byen vokste, mange bygget nytt. Handel og fiske var omfattende. Skipsfarten skapte liv i havna mellom «landene». Det var med andre ord mange muligheter til å forsvinne i byens larm.

Først ti år seinere finner vi det første sporet av ham, og ikke som forventet. Han dukker opp som forlover på en av gardene på hjemstedet, og det opplyses at han oppholder seg «paa K», som må være farsgården. Alt tyder på at det bare har vært et midlertidig besøk. Uansett vet vi nå at han ikke har vært helt uten kontakt med familien.

Men det går ytterligere femten år. Faren hans dør i mellomtiden, og i skiftet i 1876 fremkommer det at arv skal gå til «Hans Thoresen, hvis død, da han er død, tilfalder sønnen Thomas M. Hansen». Han hadde altså enda et barn, og som det skal vise seg: Denne gang ekte født. Han må dermed ha giftet seg. Han må være død etter 1861 (da han var forlover) og før folketellingen i 1865, der vi bare finner hans kone (enke) og barnet. Han er ikke i bøkene fra de aktuelle kirkesognene rundt farsgården, så det eneste alternativet er Kristiansund. Men der er som nevnt kirkebøkene ødelagte.

Fra de sterkt brannskadde bøkene kan vi imidlertid tyde at sønnen, døpenavnet uleselig, er født i 1851. Farsnavnet er transkribert «Hod», mens morens navn er ty-

delig. Folketellingene fra 1865 og senere, identifiserer moren som Marit Jensdatter Kaldset, enke, loggerende hos tømmermenn (flere) på Gomalandet. Sønnen Thomas blir etter hvert sjømann og utvandrer visstnok til Amerika. Det er ikke urimelig å anta at Hans har arbeidet som tømmermann, kanskje på et av de mange verftene i byen.

FORTSATT UAVKLARTE MYSTERIER

Mens Hans er i byen, blir i 1855 farsgården solgt til den nygifte søsteren Elisabeth og hennes ektemann Bersvein Eriksen Valset. Gammelfolket flytter inn hos en av de yngre sønnene, Karl, som bor på en av husmannsplassene. Den eldre halvbroren Ole var omkommet flere år tidligere under Lofotfiske. Vi kan bare spekulere i om Hans ble kontaktet for å overta.

Mye er blitt avklart etter hvert som små brikker i puslespillet har falt på plass, men like mange spørsmål har oppstått: Hvorfor overtok ikke Hans gården? Hadde han allerede slått inn på en «bykarriere» lagt landsbygda bak seg for godt? Var han kanskje ikke gift allikevel, men at Marit som vi nå mener var hans kone, var enke fra et tidligere ekteskap? Vi vet heller ikke når Hans døde eller av hvilken årsak, og får nok aldri vite det. Trolig var han knappe 50 år gammel.

Gift eller ikke, han tok i alle fall ansvar for sitt barn den tredje gangen. ■ ■

KILDER

- Kirkebøker for Kvernes, Kristiansund, Stangvik, Halså, Tingvoll og Gjemnes.
- Hans Hyldbakk: Folk og heimar i Åsskard, s. 18.
- Nordmøre skifteutlodningsprotokoll.
- Arne Odd Johnsen: Kristiansunds historie.

Hvem var Maren?

Selv etter mange år med slektsgransking visste jeg ikke stort mer om min oldemor enn at hun het Maren Olsen og var født i 1851.

■ BJØRN NILSEN

Min farfar, Carl Johan Nilius Nilsen, var et «uegte» barn. I kirkeboka for Kampen menighet i Kristiania står at dette var resultat av moren Marens «2det leiermaal». Faren var oppgitt til å være en Carl Nilsen, ungkar og murer, født 1843. Heller ikke den letteste å finne.

Utgangspunktet for å løse gåten var heller ikke det beste. Min farfar, Nilius, døde allerede i 1920, da min far var bare fem år gammel. Foreldrene hans hadde vært gift i drøye fem år. Det var nok ikke mye som hadde blitt utvekslet av slekthistorie mellom besteforeldrene mine den korte tiden de fikk være gift.

JAKTEN PÅ MAREN STARTER

Jeg hadde et lite holdepunkt til: En utflytningsattest fra Søndre Odal til Kristiania for farfar Nilius som viste at han ble konfirmert i Strøm kirke i Søndre Odalen i 1901. Utflytningsattesten hadde han hentet ut da han

skulle gifte seg i 1914. Han hadde altså på et tidspunkt flyttet ut fra Kristiania, for så å flytte tilbake.

Jakten på moren Maren startet allerede i 1989 med et brev til Statsarkivet i Hamar med spørsmål om de kunne hjelpe med opplysninger om foreldrene, og ikke minst «pige» Maren Olsen. Jeg antok da at én eller begge foreldrene også kunne befinne seg i Odalen. Statsarkivet kunne ikke hjelpe, men jeg fikk en tilleggsopplysning om at Maren allerede var død ved konfirmasjonen til Nilius. Viktig brikke i puslespillet.

Er det noen som husker Teleslekt? Det var et prosjekt som ble startet i Televerket for å gi sysselsetting til de mange som ble overtallige ved automatiseringen av telefonen. Jeg har en utskrift fra Teleslekt hvor de hentet opplysninger fra folketellingen i 1900 for meg. I folketellingen fant jeg farfar Nilius. Han bodde som pleiesønn på en gård i Odalen, og ble underholdt av Kristiania fattigvesen. Det skulle vise seg å bli et viktig holdepunkt, som først kom til nytte atskillige år senere.

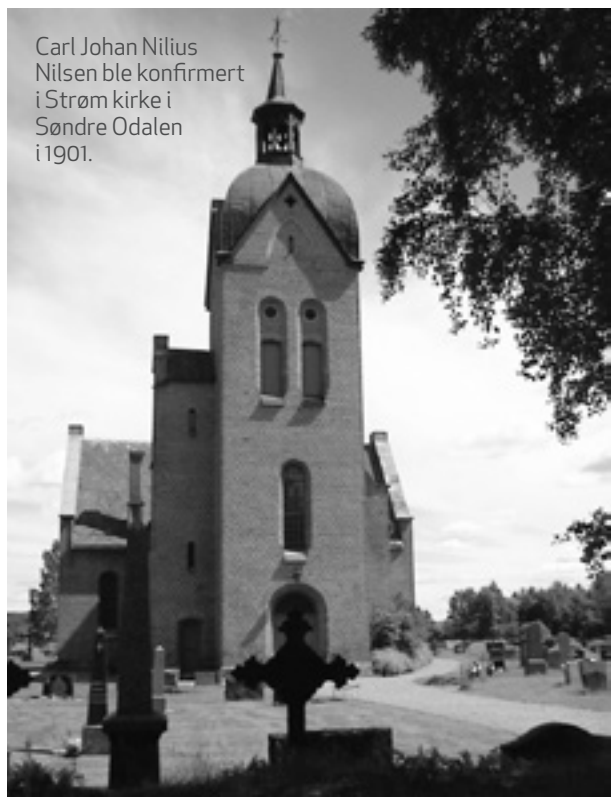
NYE KILDER KOMMER TIL

Jeg lette høyt og lavt etter Maren Olsen, født 1851, med en adresse på Kampen fra 1886. De første årene var lite materiale søkbart, og det ble derfor sveiving av filmruller og mysing på mikrofiche-kort i Riksarkivets lokaler på Sognsvann.

Men ingen Maren Olsen dukket opp. Jeg skjønte jo at opplysningen om at sønnen var under omsorg av Kristiania fattigvesen var viktig, men jeg hadde i mange år ingen mulighet til å nyttiggjøre meg denne opplysningen.

Ikke før det skulle rives et stort kommunalt bygg i Oslo i 1990, og man tilfeldigvis, midt under rivningen, fant et lager med gamle protokoller fra nettopp fattigvesenet. De hadde ligget urørt i flere tiår, og har i dag fått status nærmest som et nasjonalt klenodium.

Dette var virkelig en sensasjon, og Oslo byarkiv brukte ikke veldig lang tid på å gjøre mange av disse

Carl Johan Nilius Nilsen ble konfirmert i Strøm kirke i Søndre Odalen i 1901.

Engebrets Café i Oslo sentrum, som har ligget på samme sted siden 1863. FOTO: KARI PAULSEN/OSLO MUSEUM

protokollene tilgjengelige. Jeg var ganske raskt på pletten for å få bla i disse på lesesalen. Det var likevel først etter at de ble skannet, og jeg kunne sitte i ro og mak hjemme og granske side for side, at det hele løsnet, og gåten Maren fant sin løsning.

En ekstra bonus fant jeg også: I manntallsprotokollen for Fattigvesenet fant jeg min farfar Carl Johan Nilius. Han var utsatt til en gård i søndre Odalen den 14.7.1900. Det er anført at moren var død og faren var sykkelig.

I protokollen er også anført følgende: «Carl Johan siger i et brev hertil 22/11-01, at han havde det slemt paa Berger. Meget tungt arbejde. Han tjener nu paa Krakerud i S. Odalen Sander St.»

Utsettelsen opphørte 15/12-01 ifølge protokollen, kort tid etter at han hadde klaget over forholdene i fosterhjemmet.

Det var likevel en liten annen opplysning som ga et vendepunkt i jakten på Maren Olsen. I rubrikken «forældrenes navn, stilling» osv. står Maren Olsen oppført som hustru. Videre står det at hun var død, altså før 14.7.1900.

I protokollinnførselen for Nilius var det anført en referanse til en annen innførsel bare noen linjer nedenfor. Store øyne da jeg oppdaget enda et utsatt barn, med de samme foreldrene. Carsten Just Christian Nilsen var utsatt på en annen gård i Odalen, og var altså min fars, til da, ukjente onkel.

VEIEN VIDERE

Nå ble det plutselig moment i letingen etter Maren Olsen. Tilgangen til fattigvesenets protokoller ga nøkkel-punkter som gjorde det mulig å finne en lang rekke opplysninger. Jeg fant selvfølgelig vielsen mellom Carl Christian Nilsen og Maren Olsen. De ble gift få måneder etter at farfar Nilius ble født. Få år senere ble den «nye» onkelen født. Etter vielsen tok Maren etternavnet

Nilsen, og det var nok årsaken til at jeg ikke kunne finne henne noe sted senere. Veien til Marens slekt ble heller ikke lang med de opplysningene som fulgte med i vielsesnotatet, fødested og farens navn.

Maren Otilie ble født i Høland i 1851. Hun var nest eldst i en søskenflokk på seks. I 1865 bodde familien på gården Goro, hvor faren Johan Olsen var «forpagter». Senere er han også oppgitt å være smed. Hans kone, Maria Halvorsdatter, kom fra Trøgstad. I 1869 kjøpte Marens far et gårdsbruk i Trøgstad som heter Aslaksby. Samme år meldte han flytting til Trøgstad for sin ti år yngre kone og deres tre yngste barn. Maren Otilie var ikke med på flyttelasset. Kanskje hadde hun allerede som 18-åring da begitt seg til Kristiania? Det vet vi ikke, men jeg fant henne i folketellingen for 1875. Da var hun tjenestepike og bodde på adressen Bankpladsen 1 i Kristiania. Dette er den legendariske restauranten *Engebret*, som står der med det samme huset som den gang. Kanskje arbeidet hun der for selveste Engebret Christophersen? Han bodde også på den samme adressen.

De to guttene til Maren var bare 13 og 6 år gamle da moren døde i 1899 av kronisk nyrebetennelse og lungebetennelse. Min farfar Nilius gikk da på Tøyen folkeskole. Siden barnas far også var sykkelig, ble utsettelse på fattigvesenets regning den eneste løsningen.

Det er lite som tyder på at det ble noen kontakt mellom de to guttene og deres far Carl Christian Nilsen. Han døde i desember 1911. I skifteprotokollen står det anført at «avøde, var enkemand, og skal efterlate en søn, hvis navn og opholdssted ikke kjendes. Eide intet, begr. for fattigv. regning.»

Dette er en liten historie som kan bekrefte at slektsgåter lar seg løse. Det viktigste er å ha tålmodighet og å ta tida til hjelp. Tida er definitivt på slektsgranskernes side. Nesten hver dag blir stadig nye genealogiske kilder tilgjengelig enten i søkbar form eller som skannede dokumenter. ■ ■

To fotografier

I min slektsforskning kom jeg tilfeldig over et bilde av det som tilsynelatende var mormors halvsøster. Problemet var at bildene var tatt med ti års mellomrom, og kvinnene var på samme alder da de ble avbildet. Så hvem var så denne dobbeltgjengeren?

■ BODIL IVERSEN

Jeg begynte å forske på røttene mine for en del år siden. Da hadde både foreldrene mine og besteforeldre gått bort, og jeg måtte begynne helt på bunnen. I den forbindelse var jeg på jakt etter fotografier av familien, og fikk lånt fotoalbumet til farmor av min fetter. Albumet var av den typen med flotte portretter av damer og menn, de fleste uten navn, dessverre. Der fant jeg et fotografi av en dame som var prikk lik min mormors halvsøster, Anna Maria.

KUNNE IKKE VÆRE ANNA MARIA

Det ble starten på en gåte. For denne damen på bilde kunne ikke være Anna Maria. Jeg hadde allerede et bilde av henne. På det var hun på cirka samme alder som kvinnen på bildet i albumet, men problemet var at bildene var tatt med ti års mellomrom. I tillegg var ikke farmor og mormor omgangsvener. De bodde mange mil fra hverandre og møtte hverandre bare i større familiesammenkomster. Det hadde derfor vært veldig rart om farmor hadde hatt bilde av mormors søster i albumet sitt, en søster hun ikke kjente.

Jeg satt altså med to bilder av det som så ut til å være samme person, men som ikke var det. Så hvem var den ukjente damen på bildet? Jeg ble veldig nysgjerrig og måtte finne ut dette.

STAMMET FRA SVERIGE

Jeg visste mye om min mormors familie da dette bildet dukket opp, men litt mindre om farmor sin. Mormor var svensk og flyttet til Norge fra Gilberga i Värmland. Der giftet hun seg og bosatte seg i Nes på Romerike. Hennes halvsøster, Anna Maria, flyttet også til Norge og bosatte seg i Kristiania.

Så jakten på farmors slekt startet i håp om at det kunne gi meg noen svar. I tillegg til å gå gjennom

albumet fant jeg stoff i bygdebøkene. Mitt barndomshjem het Smedsrud og hadde vært en husmannsplass for min farfar kjøpte det i 1904. I bygdeboka fant jeg at det hadde vært forskjellige beboere på denne husmannsplassen, blant annet en smed som navnet tilsier. Det hadde også bodd en svensk glassblåser der i 1870-årene som het Johannes Janson.

Da jeg leste det navnet ringte det umiddelbart noen bjeller, for det hadde jeg vært borti før. Da jeg gransket min mormors svenske slekt, hadde jeg også funnet ut

De to fotografiene av halvsøstrene Anna Maria og Anna Karoline.
FOTO: PRIVAT

hvem faren til hennes eldre halvsøster var. Det var ungkar Johannes Jahnsson i Gilberga i Värmland.

Kunne det være samme mann som bodde på gården farfar kjøpte?

Etter mer forskning viste det seg at svensken Johannes Jahnson/Janson hadde kommet til fots, gått hele veien fra Gilberga og endte opp på det som senere ble mitt barndomshjem. Der hadde han så giftet seg og fått sju barn, en av dem var født i 1875 og het Anna Karoline.

Og hun ble altså halvsøsteren til Anna Maria, mormors halvsøster. Det var ikke rart likheten mellom de to bildene var så slående.

BARNDOMSMINNER

Det viste seg også at jeg faktisk hadde kjent Anna Karoline som barn. Jeg ble minnet på det da jeg fant ut av hvordan alt hang sammen. Da lillesøsteren min kom til verden i 1948, hadde nemlig min mor avtalt med en litt eldre dame fra grenda om at hun skulle stelle for oss mens hun var på fødehemmet. Hun het Anna. Da jeg ble voksen, spurte jeg mor hvorfor akkurat hun skulle

passe på oss. Hun og familien min var nemlig ikke omgangsvenner – så jeg synes det var litt rart at det ble akkurat henne. Mor svarte at hun var i familie med mormor. Anna var også en person som av og til hadde hjulpet til med andre oppgaver hjemme hos oss, som karding og spinning av ull. Men på den tiden var jeg ikke interessert i slekt og glemte hele greia. Noen vil også kanskje spørre seg om hvorfor jeg ikke kjente igjen Anna fra fotografiet? Det har sin naturlige forklaring: Jeg var fem år da Anna passet oss, og hun var da blitt en dame i 70-årene.

VIKTIG Å SPØRRE NÅR MAN HAR SJANSEN

Denne historien viser hvor viktig det er å spørre og grave mens man fortsatt har sine nærmeste i live, og skrive ned det man får høre, enten interessen er til stede eller ikke. For hadde jeg spurt og gravd litt mer den gangen, hadde nok ikke dette vært en gåte i det hele tatt. Og jeg kunne fått svar på ting jeg aldri vil få vite nå.

Jeg skulle for eksempel gjerne visst årsaken til at farmor hadde dette fotografiet. Farmor var svært religiøs og vanket i en menighet. Kanskje treftes de der og at svaret ligger der? Eller kanskje det var vanligere å utveksle bilder før? Da jeg forlovet meg i 1960, kom for eksempel farmor med et nydelig portrett av min forlovedes mormor. Hun hadde også bodd i denne grenda og jeg hadde ikke inntrykk av at det var noen sosial omgang mellom dem heller. Men de utvekslet tydeligvis fotografier. Dette blir dog bare antagelser.

Det er uansett pussig å tenke på at et utenomekteskapelig forhold som min oldemor hadde i Sverige på min mors side, skulle veves inn i mitt liv gjennom min fars familie og barndomshjem. Og at det var to fotografier som ble bindeleddet. ■ ■

Lage slektsbok?

Vi hjelper deg fra manus til ferdig bok!

Bokoppsett

- Ombrekking/ oppsett
- Design av omslag
- Bildebehandling

Trykk

- Stivbind og mykbind
- Høy kvalitet
- Frakt inkludert

Best
på slektsbøker
Pris & kvalitet!

www.interfacemedia.no
Slekt og bygdebøker

**Interface
Media as**

På jakt etter tante Römke

«Tante Römke er død» skrev min tippoldemor Petra Marie Syversdatter i et brev til sin datter, datert 11. oktober 1896 i Vestfossen.

■ CAMILLA MANSKOW

I brevet fortelles det om løst og fast fra dagliglivet; hvem som er syke, friske eller døde, blant annet skrev hun «Bestemoder er frisk og har det bra». Denne «bestemoder» var min tipp-tipp-oldemor som skulle leve til 1905, hun ble hele 94 år gammel.

Men tilbake til den ukjente tante Römkes dødsfall. Dette var et navn som jeg ikke hadde hørt tidligere. Siden det ikke var skrevet mer om det og det ikke var nevnt noen begravelse, regnet jeg med at det ikke var en av tippoldemors søstre det var snakk om. Mest sannsynlig kunne dette være en søster av tippoldefar, Kristen Johnsen. Om han hadde noen søsken og hvor de i tilfelle befant seg på slutten av 1800-tallet, visste jeg ingenting om. Dette var en nøtt som skulle knekkes!

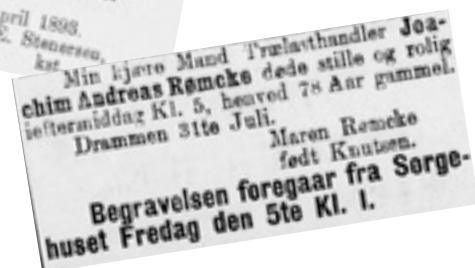
STARTET PÅ FAMILYSEARCH

Jeg besluttet å ta et søk på FamilySearch for å se om det kunne dukke opp noen søsken av tippoldefar som jeg kunne kikke nærmere på. Jeg visste at foreldrene hans het John Knudsen og Berte Marie Hansdatter og valgte derfor «search with a relationship, parents». For å avgrense søket valgte jeg «Norway» og «Buskerud» for å starte søket rundt Vestfossen. Ganske heldig så dukket det opp flere kandidater døpt i Haug i Eiker: Maren f. 1. sep. 1827, Hellene (Helene) f. 1834, Live Maria f. 1836 og Christine f. 1838. Kunne en av disse være tante Römke?

Da var det vel bare å sette i gang og starte fra toppen og jobbe seg nedover, som en god start. Jeg tenkte at det kunne være artig å prøve et Google-søk, og skrev inn «maren römke 1896». Det kom bare uinteressante treff fra tyske nettsted. Jeg besluttet å prøve en gang til, denne gangen kun på norske sider, med norsk ø i navnet og uten årstall. Da fikk jeg en del interessante treff, blant annet folketellingen fra 1875 fra Bragernes i Drammen.

Dødsannonser
Morgenbladet
(1881 og 1896) og
Norsk Kund-
gjørelsestidende
(1893).

Der fant jeg kone Maren Römcke f. 1828 Westfossen, med mann og flere barn. Kunne jeg ha så flaks at det var treff på første forsøk? Riktignok var årstallet for hennes fødsel ett år feil, så dette måtte sjekkes nærmere.

VIDERE TIL DIGITALARKIVET

Da var det å slå opp på Digitalarkivet, skrive inn Maren Römcke i søkefeltet og se hva som dukket opp. Der kom det til sammen 10 treff. Både folketellingene i 1865, 1875, 1885 og 1891 viste at det bodde en Maren Römcke i Drammen. Men var dette riktig person? Jeg besluttet å sjekke kirkebøkene for Drammen, for å se om Maren Römcke døde i 1896, og om det kunne være henne som var nevnt i tippoldemors brev.

Jeg startet med Ministerialbok for Bragernes prestegjeld 1894–1902 og lette meg frem til høsten 1896. Siden brevet var skrevet i oktober, tenkte jeg at dødsfallet måtte ha skjedd etter sommeren en gang, sannsynligvis mellom august og oktober. Ganske riktig og flaks igjen, der fant jeg enkefru Maren Römcke død den 25. august og begravet den 31. august 1896. Hun var enke etter trelasthandler Joachim Andreas Römcke. Neste spørsmål som dukket opp var om dette virkelig var tippoldefars søster, eller om hun hadde en annen tilknytning til slekten vår.

Jeg fikk en idé om å søke igjen på Digitalarkivet og se om det kunne dukke opp noe annet av interesse på navnet Römcke. Ved kun å søke på dette kom det 256 treff. Dette ble for mye og for uoversiktlig. Kanskje det kunne være lurt å sjekke om det var noen kjente navn blant fadderne til barna av Maren og Joachim Andreas Römcke? Kanskje finne ut hva som var Marens pikenavn? Nytt søk, denne gangen avansert personsøk med etternavn Römcke, hendelsesår mellom 1850 og 1870, Drammen som område og kategori kirkebøker. Det viste seg at en del kirkebøker var søkbare, og da kunne jeg enkelt slå opp på barn av J.A. Römcke og sjekke navn på fadderne.

VAR MAREN RIKTIG PERSON?

Den første jeg sjekket var Maren Magdalene Römcke f. 1864. Far var I.A. Römcke, mor var Maren Knudsen. Egentlig burde mor ha vært Maren Johnsdatter hvis

Vor kjære Moder, **Enkefru
Maren Rømcke**, døde idag hen-
ved 68 Aar gammel.
Drammen, 25. August 1896.
Hendes Børn.

dette var tippoldefars søster, men faren hennes het jo John Knudsen så helt feil var det vel ikke. En av fadderne var Live Johansdtr. Det kunne jo også stemme med en av tippoldefars søstre.

Den neste barnet som ble sjekket var Harald Alfred Rømcke f. 1859. Far var J. A. Rømcke og mor Maren Knudsen. En av fadderne var Helene Johnsdtr., så nå var jeg ganske sikker på at dette stemte og at Maren virkelig var tippoldefars søster.

Resten av barneflokket ble sjekket og Live Knudsdtr. dukker opp som fadder til Laura Marie Rømcke.

For å være helt sikker på at jeg ikke var på villspor, tenkte jeg at det også ville være lurt å se på giftermålet til Maren Knudsen (Johnsdatter) og Joachim Andreas Rømcke. Siden flaksen så langt hadde vært på min side, tenkte jeg at dette kom til å gå enkelt og greit. Det skulle vise seg at det skulle bli litt mer kronglete. Jeg søkte høyt og lavt i kirkebøker, bladde frem og tilbake og utvidet stadig stedene jeg søkte. Alle kirkebøker i Eiker, alle i Drammensområdet, så Sandsvær og Kongsberg og flere til. De var ikke å finne gift noen steder.

TRAFF BLINK!

Til slutt fant jeg på å søke på FamilySearch igjen. Heller ikke der kunne jeg finne Joachim Rømcke gift med Maren Knudsen. Helt til jeg fant på å «snu søket», det vil si at jeg søkte på Maren Knudsen med «spouse» Joachim Andreas uten etternavn. Der fant jeg endelig Maren Johnsdatter Knudsen gift med Joachim Andreas Rouse den 10. mai 1854 i Stavanger! Dette var svært overraskende, kunne det stemme at et par fra Eiker/Drammen dro til Stavanger for å gifte seg? Kirkeboken for Stavanger prestegjeld, Domkirken, Frue sokn ble saumfart. Etter litt leting fant jeg dem og fikk der bekreftet at Marens far var John Knudsen, og dermed var jeg sikker på at jeg endelig hadde funnet min oldemors «tante Rømke».

MEN HVORDAN VAR HENNES LIV?

Maren var født i Vestfossen 1. sept. 1827 som eldst av seks søsken, tre av disse levde i 1865 da faren døde. Broren hennes, Christen Johnsen, min tippoldefar, var født i 1830. Foreldrene var smed og sjømann John Knudsen og Birte Maria Hansdatter, begge fra Vestfossen. Jeg kan tenke meg at familien ikke var spesielt velstående, men en helt vanlig arbeiderfamilie.

En gang mellom 1842 og 1854 dro Maren til Drammen, sannsynligvis for å skaffe seg arbeid.

Hun giftet seg i Stavanger Domkirke 10. mai 1854 med den 26 år eldre trelasthandler Joachim Andreas Rømcke (1803–1881), sønn av Ole Rømcke og Maren Knoph (Hedenstad ved Kongsberg). Rømcke er ei slekt med tysk opphav. Den kom visstnok til Norge med

Johan Christian Rømcke (1717–1784). Han kom fra Blankenburg i Braunschweig, og kom hit til landet som holzførster på Kongsberg.

Joachim Andreas Rømcke var fra 1831 handelsborger i Drammen, først som kolonial- og senere som trelasthandler. Da han giftet seg med Maren, var han kjøpmann i Stavanger. I 1861 etablerte han Drammens andre damp-sag på Brakerøya som han drev til sin død i 1881.

Drammen var kjent for sine mange sagbruk på begge sider av elva på 1860-tallet. Dette ga byen økonomisk vekst, selv om det sikkert var lange dager og lite lønn for arbeiderne. Det fortelles at om vinteren, da sagene sto stille på grunn av at elva var frosset, måtte arbeiderne skaffe annet arbeid frem til isen gikk på våren igjen. Rømckes sagbruk brant i juli 1866, i den store brannen på Bragernes. Rundt 388 hus ble flammene rov denne dagen og ca. 5000 ble husløse. Sagbruket ble etter brannen bygget opp igjen.

Drammens Tidende skriver om Brakerøya: «Rømckes Sag og Høvleri på Brakerøya var det første trelastbruket av betydning i byen. Anlegget lå til Holmens gate og var i drift til 1917.»

Maren og Joachim A. Rømcke fikk seks barn sammen. I folketellingen 1865 er de oppført med kontorbetjent og tjenestepiker, så overgangen var nok stor fra en vanlig arbeiderfamilie til å bli mer velstående.

BEDRIFTSEIEREN MAREN RØMCKE, EN UVANLIG KVINNE I SIN TID?

I folketellingene fra 1885 og 1891 var Maren enke, men drev mannens firma videre: «Indehaver af Firmaet J.A. Rømcke der driver sagbrug og høvleri». Sønnen O.A. Waldemar var bestyrer.

Den industrielle revolusjon var på fremmarsj i Norge, og flere kvinner, både enslige og gifte, søkte seg ut i arbeidslivet. Det var nok likevel ganske uvanlig at en enke beholdt mannens firma så lenge det fantes sønner som kunne arve. Det var heller ikke vanlig for en godt voksen kvinne, tilhørende borgerskapet, å velge å være bedriftseier i stedet for å trekke seg tilbake og drive med huslige sysler.

Jeg kan tenke meg at familien Rømcke var en fremtidsrettet familie med et våkent øye for likestilling, og som mente at kvinner også kunne være med å bestemme. Det viste seg at Maren og Joachim A. Rømckes ene datter også var en litt usedvanlig kvinne. Laura Rømcke ble en av grunnleggerne av Kvindestemmeretsforeningen i Christiania og hadde et stort engasjement i politikken. Hun var den tredje kvinne i Norge som tok examen artium. Hun talte, sammen med Gina Krogh, Universitetets professorer midt imot allerede i 1884.

Maren Rømcke døde 68 år gammel i Drammen 25. august 1896, og ligger begravet på Bragernes kirke. ■ ■

Hvor kom vår finske oldefar fra?

En av mine oldefedre har bestandig vært en gåte for familien. Det har stort sett bare vært kjent at han var finsk sjømann og kom til Norge som ung. Etter flere års sporadisk leting har vi nå fått svar. Her forteller jeg litt om veien fram, og om utfordringa med å søke i Finland.

■ ESTER FEDREHEIM

Min mor var født i Moss i Østfold. Hennes farfar var David Davidson, som var født i Finland. Han kom til Moss på 1870-tallet, og gifta seg i 1881 med Anette Jørgine. De bodde på Jeløya, og familien vokste etter hvert med til sammen ti barn. Alle vokste riktignok ikke opp. David døde i 1921.

Familien har visst veldig lite om David. De visste fødested og dato, og at han rømte til sjøs som ung fordi han «ikke hadde det så bra hjemme». Det var det vi fikk høre når vi spurte. Om han fortalte noe mer til sine barn, vet vi ikke. Det ble i hvert fall ikke brakt videre til barnebarna hans, og man venter jo som regel for lenge med å spørre. Så langt vi vet, har det heller ikke vært gjort seriøse forsøk på å finne ut noe mer.

For noen år siden bestemte jeg meg for å gjøre et forsøk. Flere av oldebarna hans, særlig mine søskenbarn, var nysgjerrige, og jeg hadde jo drevet med slektsgransking i flere år, så dette måtte det gå an å finne ut av!

NORSKE KILDER

Vi må gå ut fra det vi vet, og se hva vi kan finne av opplysninger om David i norske kilder. I folketellinga for Moss fra 1875 bor han i Storgade 45, han er ugift sjømann født 1851 i Nystad i Finland. I 1891 bor han med familie på Helgerød, Søndre Jeløy, da står det bare D. Davidson, født 1851 i *Rusisk Finland*. Han *driver ved skibsværff*, og da har også barna begynt å komme. I 1900 bor han og familien på Landås. Da er han blitt Davidsen og er skipsverftsarbeider, født i Finland i 1851. I 1910 er bosted Grimsrød, Landås. Der er fødselsdatoen oppgitt, til 13/3-1851. Samme dato finner vi i kirkeboka ved vielsen. Der

oppgis fødested Lokalaks (Finland), og at han er konfirmert i Lokalaks. Farens navn står også ved vielsen; skibstømmermann David Johansson. Vi har altså en del opplysninger.

Det er greit å vite hvor man er, så først fant jeg stedet på kart. Lokalaks er et gammelt svensk navn på kommunen og sognet Lokalahti. Det ligger ved kysten i det sørvestre hjørnet av Finland, en times kjøring nord for Åbo. Kommunen er nå slått sammen med Nystad. Området/landskapet heter *Egentliga Finland*.

ER DETTE RETT DAVID?

For å begynne et sted, tok jeg et første søk på *Family Search*. Det ga meg en David med rett far, men med fødselsdato 13/4-1851. Vel, vel, det kan jo være notert feil. Denne David var døpt i Uurainen, som ligger i landskapet Mellersta Finland, langt inne i landet. Det var litt underlig, men det virka som om faren var født i Lokalahti og giftet seg i Uurainen. Så det kunne jo være han.

Dermed prøvde jeg å følge opp denne David, så godt jeg kunne på finske sider. Jeg kom etter hvert inn på *Genealogiske Samfundet i Finland* og deres *Hiskiprojekt* der de legger ut kirkebøker med register over fødte, døde, viede etc. Dette er ført på svensk. Det er nødvendig å vite sognet, og det hadde jeg jo. Så jeg fant samme David Johansson, hans kone og alle deres barn, men døpt i Uurainen. Og jeg klarte å følge dette sporet langt bakover også.

Men å komme noe videre med David Davidsons liv var vanskelig i disse kirkebøkene. Det var språkproblemer, og mye jeg ikke fant ut av. Det er en del lakuner i disse kirkebøkene. Fødselsdatoen var unøyaktig. Kirkeboka i

Oldefar Davids velbrukte bibel. Her skrev han inn barna etterhvert som de ble født. FOTO: ERIK DAVIDSEN

Moss sier at David var konfirmert i Lokalaks, og det fant jeg ikke. Og det er mange som har de samme navnene. Så tanken om at dette var feil, var der, og det hele ble lagt til side inntil videre.

GOD HJELP PÅ SUKUFORUM

Vi er seks søskenbarn som møtes med ujevne mellomrom, og da snakker vi selvfølgelig om familien, og at vi må prøve å finne ut av dette med oldefar. Vi fantaserer om å ha et søskenbarntreff i Finland. Da Norge ble stengt ned i mars på grunn av koronapandemien, ble det rolige tider, og jeg bestemte meg for å gjøre et nytt forsøk. Jeg håpet at det kunne være litt enklere språkmessig nå.

På sidene til *Finlands Släkthistoriska Förening* (FSHS) har man fri tilgang til alt som er eldre enn 125 år. De har lagt ut kirkebøker, og der fant jeg kommunionsbøker, det samme som svenske husförhörslängder. Mye på sidene kan man få på svensk, men selve registret er på finsk. Det var så mye at det virka helt håpløst å lete her på måfå. Jeg måtte helt ned på gårds-/bostedsnivå, og det visste jeg jo ikke. Jeg innså at jeg måtte ha hjelp. Helst en lokalkjent, og da burde et forum være en god løsning.

FSHS har et forum, men for å delta der, måtte jeg betale og melde meg inn i foreninga, og det hadde jeg ikke lyst til i første omgang. Men på *Genealogiska Samfundet i Finland* fant jeg *SukuForum* der jeg bare kunne registrere meg og melde meg på. Det var heller ingen språkproblem – herlig å oppdage at Google kan oversette hele sider til norsk, sågar foruminnlegg. Veldig bra norsk, også. Verden har gått framover.

Da var det ganske enkelt å legge inn en etterlysning

på *SukuForum*. Det tok under en time før jeg fikk svar. Det var fra en som tydeligvis hadde stålkontroll på slektene i dette området, Martti Rautio. Snakk om flaks. Han kunne fortelle om en David Davidson som var født i Lokalahahti 13/3-1851, og var sønn av David Johansson. Og han hadde hele denne familien i sin database. Dette virka veldig lovende.

KOMMUNIONSBØKENE LØSER GÅTEN

Det gikk mange mailer fram og tilbake. Martti er 89 år, bor i Åbo og har forska i området i en årrekke. Jeg fikk hjelp med sognene, gårdene etc., og da gikk det greit å finne fram i kommunionsbøkene på FSFS på egen hånd. Jeg kunne lese hvordan David hadde blitt tidlig morløs, fått ny stemor og mange søsken, flyttet fram og tilbake, og til slutt reist til sjøs. Jeg konfererte stadig med Martti, for vi måtte få stadfesta at det var rett person. Og nå begynte vi å bli sikre.

Det siste kom fra Martti. Han er medlem av FSHE, og har da tilgang på nyere bøker. I den siste av dem, 1901–1905, Oja, fant han: *Sjöman David Davidsson f. 13.3.1851, lever i Norge 1908. Rymde utrikes 1871*. Da var vi så sikre som man kan bli: Dette måtte være rett person.

Disse kommunionsbøkene er et utrolig verktøy. Egentlig en protokoll over nattverdsgang, men med mange andre opplysninger, det er som både folketelling og kirkebøker samla. Her kunne jeg følge David Johansson og familien, og senere David Davidson, lenge. Det er notert når de er født, når de går til nattverd, når noen dør eller flytter, hvor de flytter til eller fra, og andre spesielle opplysninger. Ved flytting henvises det til proto-

Slektsgåten Haslundsvei

Ulike teorier, få spor og et kommunearkiv med muggsopp var det som møtte oss da vi skulle prøve å finne ut hvem Haslundsvei i Halden er oppkalt etter.

■ NILS PETTER GLEDITSCH OG HANS JACOB BRINCHMANN

Ingen av oss heter Haslund til etternavn, men vi har begge Haslundnavnet på morssiden og deler en interesse for slektshistorie. Herunder også å samle på gater og veier vi er i slekt med. Vi har funnet fire med Haslund i navnet. Men hvem er de oppkalt etter? Tre av dem er greie: Fredrik Haslunds gate i Oslo er oppkalt etter skoledirektør Frederik Adolph Haslund (1810–1886) som var skoledirektør i Oslo og fetter av vår felles tippoldefar Frederik Martin Haslund (1818–1896). Margit Haslunds vei i Lillehammer er oppkalt etter Margit Haslund (1885–1963), Norges andre kvinnelige ordfører (H). Hun var gift med fetter av Nils Petters morfar og av Hans Jacobs mormor. Haslunds veg i Skien er oppkalt etter Fredrik Gustav Haslund (1819–99), teolog, leder av Klyve seminar og senere sogneprest. Han var også fetter av vår felles tippoldefar.

EN NØTT I HALDEN

Men så var det den virkelige nøtten: Haslundsvei i Halden. Ifølge lokalhistoriker Ivar Sætrangs bok *Kirker og kirkegods i Berg* fra 1915 skal Haslundsplassen

«maaske» være oppkalt etter «byfogd Haslund». En senere lokalhistoriker, Frank Kiel Jacobsen, gjengir i 1993 dette uten Sætrangs forbehold og mener at Haslundsveien må være navngitt etter Haslundsplassen. Andre lokalhistoriske verk har også reproduisert denne opplysningen. Den mest detaljerte beretningen om lokale stedsnavn finner vi i bind 16 av Kåre Hoels verk *Bustadnavn i Østfold*, utgitt av Universitetet i Oslo i 2017. Han fester navnet Haslund («Haslunds løkke») til et kart som utkom så tidlig som 1822 og antar at Haslundsplassen og Haslundsvei må referere til samme lokalitet. Noe fornavn finner vi ikke hos Hoel heller, og ikke noe årstall for når plassen og senere veien skal ha fått sine navn. Dessverre finner Halden tingrett ikke noe spor etter en byfogd Haslund, trass i at de gikk gjennom registeret for sorenskrivere for hele landet 1591–1927. Så vi kommer ikke videre den veien heller.

Haslund-navnet stammer fra Jylland, der det fortsatt finnes, bl.a. i en landsby og en skog litt sør for Randers. Det er 542 personer i Danmark som har det som siste etternavn. Til Norge kom navnet gjennom to brødre fra

kollen for stedet de flytter til eller fra. I boken for 1871–1880, *Oja*, ble David registrert ved nattverd siste gang den 7. mai 1871. Deretter er det notert noe om Sjømann (som er vanskelig å lese), og han blir borte fra bøkene. Da hadde han tydeligvis reist, og det stemmer med notatene i den siste kommunionsboka.

SÅ HVA HADDE SKJEDD MED DAVID?

Da vet vi dette om Davids liv: Han ble altså født 13/3–1851 på gården Oja Skatthemman i Lokalahti, og han fikk en barndom med mye omskiftninger. Hans far, David Johansson, var gift med enka Ulrika Mickelsdotter.

Ho hadde sønnen Johan Ulrik fra før, han var 17 år eldre enn David. I 1853 døde så Ulrika, og David ble morløs bare to år gammel. Faren gifta seg igjen ett år etterpå med Kristina Efraimsdotter fra Kaurissalo, Gustavs kommune. Det ligger ute på øyene sørvest for Lokalahti.

Familien flytta i 1856 fra Oja til Kylä Torp i Kaurissalo, Kristinas hjemsted. Ulrikas sønn fra første ekteskap, Johan Ulrik, ble igjen og overtok som husbonde på Oja Skatthemman. I Kaurissalo fikk David Johansson og den nye kona Kristina sju barn, før ho også døde i 1883. Han gifta seg igjen i 1885, fikk enda ei datter, flytta igjen og døde i 1905.

I 1867 var David Davidson 16 år. Da fikk han småsøsken

Aalborg, Niels Haslund (1747–85) og Jacob Haslund (1749–1823). Den første av dem bosatte seg i Bergen og skulle bl.a. bli bestefar til Edvard Grieg. Den andre slo seg ned i Fredrikshald som kjøpmann. Han var vår tipp-tipp-tippoldefar. Det må være vår mann! Han var fortsatt i live da kartet med Haslund på kom ut i 1822. Et par av hans etterkommere ble boende i samme by, men virker mindre sannsynlige som kandidater.

KAN ARKIVENE GI SVAR?

Et naturlig neste skritt var å kontakte Halden kommune. Referatene fra kommunestyret må vel være en god kilde til opprinnelsen til veinavn? Her fikk vi imidlertid til vår store overraskelse avslag på innsyn. Ikke pga. personvern, rikets sikkerhet eller andre vanlige bestemmelser. Avslaget etter Offentleglova var begrunnet med hensynet til de ansattes liv og helse! Det var nemlig funnet muggsopp i arkivet. Ikke kunne vi slippes til, og kommunenes egne medarbeidere kunne heller ikke gå inn der. Det lokale arkivet skal etter hvert overføres til Østfold interkommunale arkivselskap i Sarpsborg, men overføringen sinkes av at Halden kommunes arkiv fortsatt er plaget av muggsopp. Arkivlederen i Halden tok imidlertid kontakt med Teknisk avdeling som ikke hadde noen oversikt over opprinnelsen til gatenavnene, men som kunne opplyse at de første eiendommene som har adresse til veien ble etablert i 1928. Så veinavnet er neppe eldre, mens navnet Haslundsplassen åpenbart er av eldre dato.

VIDERE TIL AVISENE

Andre mulige informanter, som Østfoldmuseene og lokale historielag, kunne heller ikke bringe oss videre. Men hva med Nasjonalbibliotekets enorme samling av digitaliserte aviser? Adressen «Haslunds plass» dukker opp i en annonse i Halden Arbeiderblad fra 18. august

1970, men ingen kommunestyreferater om «nye gate- og veinavn i Halden» eller lignende. I en artikkel i samme avis 12. juli 1993 forteller en annen lokalhistoriker, Erling Børke, at det som nå heter Stangeløkka i Halden, ble kjøpt av byfogd Haslund i 1857 og at han delte den i to bruk i 1864. Men som sagt, er det tvilsomt om det fantes noen byfogd Haslund, og de mannlige Haslunder som hadde bodd i byen hadde flyttet derfra på det tidspunkt. En annen kuriositet er at samme avis 16. mars 1960 trykte en lengre minneartikkel om den tidligere omtalte skoledirektør Frederik Adolph Haslund, han med gatestubben i Oslo, i anledning av at det var 150 år siden han ble født. Han var barnebarn av Jacob og han ble faktisk født i Fredrikshald, som Halden het den gang, men det var i Oslo han gjorde karriere. At han allerede i 12-årsalderen skulle ha fått sitt navn knyttet til en plass, eller over 40 år etter sin død til en vei, virker ikke særlig plausibelt. Børke og de andre lokalhistorikerne, som har skrevet om dette, er dessverre for lengst avgått ved døden, så dem får vi ikke spurt.

Slekt og Data inviterte til å presentere en slektsgåte, fortrinnsvis en som har blitt løst. Helt i mål kom vi ikke. Vi har søkt om å få kommunestyreprotokollene for de relevante årene desinfisert; alternativt kan vi kanskje få tilgang til å lese dem «under avtrekk» når koronarestriksjonene er lettet. Vi frykter imidlertid at vi ikke finner annet enn at kommunen har kalt veien opp etter Haslundsplassen. Den foreløpige konklusjonen må iallfall bli at Haslundsvei sannsynligvis er oppkalt etter Haslundsplassen og indirekte etter kjøpmann Jacob Haslund.

I alle fall inntil relevante opplysninger skulle dukke opp i det kommunale arkivet i Halden. Eller skarpskodde lesere av dette bladet foreslår enda en kilde vi ikke har tenkt på.

Takk til arkivleder Elisabeth Bjerkman Thomasrud i Halden kommune og andre som har bidratt med opplysninger til denne artikkelen. Ansvar for bruken av dem er bare vårt eget.

nummer seks, og nummer fem døde like etterpå. Samme år flytta David alene tilbake til Oja Skattehemman i Lokalahti, der hans halvbror Johan Ulrik var husbonde. Han var nå gift og hadde flere barn. Der ble David værende i fire år. I kommunionsboka er David omtalt som *styvbroder* til husbonden og *dreng*.

Det var vel ikke bare enkelt å være David, med mye dødsfall, stemor, mange små halvsøsken og flyttinger. Hvordan det var økonomisk, vet vi ikke. Men han ønska seg nok noe bedre, og i 1871 reiste han da til sjøs, tydeligvis i utenriksfart. Kirkeboka sier at han *rymde*, men vi kan jo ikke vite om det var bokstavelig. Men det er vel noe i det når de skrev det.

Hvor han var som sjømann vites ikke. I alle fall kom han til Moss før 1875, slo seg ned der, og der starter **vår** historie.

Jeg har nå Davids forfedre tilbake til 1600-tallet, og navn og noe data på Davids halvsøsken. Så neste skritt blir å få kontakt med eventuelle etterkommere av dem. Og da kan det bli søskenbarntreff i Finland.

KILDER

- Folketelling for Østfold: Moss og Moss Landsogn 1875, 1891, 1900 og 1910.
- Østfold, Landsoknet i Moss, Ministerialbok nr. III 1 (1878–1894), Ekteviede 1881–1882.
- Family Search.
- Genealogiska Samfundet Finland: Hiskiprosjekt (Kirkebøker) og Suku Forum.
- Finlands Släktshistoriska Förening: Kirkebøker; kommunionsbøker Lokalahti og Gustavs.
- Martti Rautio, Åbo.

Morten Eriksen Blix – var han hverken døpt,

Morten Eriksen Blix har vært et mysterium for både bygdebokforfattere og slektsgranskere. Han var rett og slett ikke å finne i kirkebøkene – uten som barnefar. Kombinasjon av muntlig kilde, tilfeldighet i kirkebokføring og opplysninger fra fattigvesenet gjorde det likevel mulig å pusle bildet sammen.

■ LARS LØBERG

Min tippoldemor Olea Mortensdatter ble født i Skjærberget i Trysil i 1836. Foreldrene var ikke gift, men Olea var deres tredje felles barn, og det kom ett til noen år senere. Mora, Kari, har en åpenbar slektstilhørighet til gården Larses i Skjærberget i Trysil, hvor Olea og søsknene vokste opp. Faren, Morten Eriksen, var derimot et mysterium. Foreldrenes samboerskap vakte åpenbart oppsikt i samtida. Gammelordfører Hans Nysæter skrev en liten bok om Trysil-slekter i 1908, bare basert på eget minne. Hos Nysæter får vi høre om Stor-Kari, som levde i konkubinat med Morten Blix. De hadde barna a) Mikkel-Marthe, b) Janser-Olia, c) Ener, døvstum og d) Kristoffer Mortensen, utvandret. Disse fire barnedåpene var lette å finne i kirkebøkene. Ved tre av de fire barnedåpene hadde foreldrene samme bosted, Skjærberget, mens faren ved barnedåp nummer to, Kristoffers, ble ført som hjemmehørende i Tørberget. Forklaringen på tilnavnene, som Nysæter bruker, var også lett å finne. Mikkel-Marthe ble gift med Mikkel Johannesen og Olea/Olia ble gift med svenske Erik Jansa – småbruket deres på Grøndalen ble også kalt for

«Janserhemmet». Ener var den yngste av barna. Men sjøl som døvstum var han integrert arbeidskraft – ved folketellinga i 1875 var han bosatt i Trollsberget som skogsarbeider. Senere kom han tilbake til Larses i Skjærberget. Han ble kalt «Kimmen», og værelset hans ble kalt Kimsakammerset. Han levde til 1930.

Barna har vi altså god oversikt over, men for begge foreldrene støtte jeg raskt på både kildemessige og metodiske utfordringer. Ved et giftermål ville jeg funnet brudefolkenes foreldre og dermed fått et slektskapsmessig bevis, men uten giftermål ble det straks verre å plassere dem slektsmessig. Nysæter visste ikke, men antok at Stor-Kari skulle være søster av brukeren i Larses, Lars Larsen. Så enkelt var det ikke. Stor-Karis farsnavn var ikke Lars, men Mattis. Stor-Kari er ikke med i folketellinga i 1865, men på Larses bodde da både Morten Eriksen og Ener Mortensen som tjenestekarere og med dem også føderådskona Oleana Larsdatter på 83 år. Oleana var født og oppvokst på Larses, men hadde vært gift med Mattis Mattisen – og disse fikk i 1804 dattera Kari. Her var det altså et tett sammenvevd slektskap som klart indikerte hvor Stor-Kari kom fra.

SJELDEN NAVNEKOMBINASJON

Verre var det med Morten Blix, eller Eriksen som han konsekvent kalles ved barnedåpene og i folketellinga. Navnekombinasjonen Morten Eriksen er sjelden i Trysil. Jeg fant bare en ved det navnet i kirkeboka, konfirmert i 1815. Det stemmer tålelig bra med alderen hans ved folketellinga i 1865 – 64 år – og med at det første barnet deres kom i 1826. Og han var fra Tørberget, det som var oppgitt som hans bosted da barn nummer to ble døpt. Han hadde dessuten enda ett utenom-

Fra kirkeboka.

Dale Mortensen
fra hans besøk
i Norge.

Christofer Mortenson

gift eller begravet?

ekteskapelig barn ved siden av de fire med Stor-Kari. Han finnes altså dokumentert i kirkeboka ved konfirmasjon og som far ved fem barnefødsler, dessuten også ved folketellinga i 1865. Jeg fant ham derimot ikke i dåpslistene i kirkeboka, ei heller i folketellinga i 1875. Og som konfirmert i 1815, burde han også vært med i folketellinga i 1801, men nei da, ikke der heller. Jeg lette etter begravelse både mellom 1865 og 1875, og gjennom hele 1870- og 80-tallet, men nei. Altså en forfar som tilsynelatende hverken var døpt, gift eller begravet.

MUNTlige OVERLEVERINGER

Jeg la Morten Eriksen til side, men noen år senere var jeg med faren min på besøk hos en skogeier i Varåholla, Karl i Petters. Han kunne fortelle faren min at de to var i slekt – gjennom denne Morten Eriksen. Hans egen mor var kommet fra Bogsvea til Varåholla, og morfaren der, Jens Eriksen, skulle være samfedre halvbror til Morten Eriksen. Bonden regnet opp ledd for ledd på begge sider, så dette hørtes troverdig ut. Jeg fikk dermed blod på tann og prøvde å grave meg dypere ned i historien.

Det viste seg nå at det faktisk finnes en dåpsinnførsel for Morten Eriksen i 1798, men den står ikke sammen med de andre dåpshandlingene i kirkeboka. Presten Smith var tidlig ute med sin egen kirkebokorganisering, kirkehandlingene var tematisk adskilt fra hverandre helt fra Trysil ble utskilt som eget prestegjeld i 1780. Døpte guttebarn er sirlig innført på sidene 22–55, døpte pikebarn er ført på sidene 64–97. Så kommer en kronologisk liste over kirkehandlingene – også, plutselig, kommer en helt separat liste over uektefødte barn.

Det var ingen opplagt sak at disse dåpsbarna skulle registreres annerledes i kirkeboka enn de øvrige, sjøl om de i for seg formaltjuridisk hadde en annen status. Det står da også etter hver eneste registrering at de respektive handlingene straks er anmeldt. Uansett graden av straffefølgelse, her kom i hvert fall bekreftelsen både på at konfirmanten fra 1815 og dåpsbarnet var identiske og at bonden i Varåholla hadde rett hva opphavet angikk. For dåpsinnførselen sier jo at mor var Hellena Mortensdatter Tørberget og at hun utla som barnefar Erik Jonsen Boksvea. Fornyet søk i folketellinga i 1801, nå gjøres

disse søkene enkelt i de digitaliserte listene, viste at hverken Morten eller faren står innført. Mora står derimot i folketellinga sammen med hele søskenflokk sin, et argument som sterkt underbygger bondens påstand om at Morten vokste opp hos faren i Bogsvea.

MORTEN BLE EN GAMMEL MANN

Hva så med dødsfallet? Det kom en videreføring av bygdeboka for Trysil i 1989. De hadde fortsatt ikke funnet opphavet til Morten Eriksen, men de hadde en opplysning om at han var kommet på legd i 1872. Han bodde altså ikke lengre i Larses i Skjærberget. Jeg kastet meg på ny over kirkeboka, lette mye lengre framover i tid – og fant ham. Ikke begravet på 1870-tallet, da han var kommet på legd, ei heller på 1880-tallet, som jeg hadde lett meg gjennom før. Men på 1890-tallet – nærmere bestemt i 1896. Morten Eriksen ble altså 98 år gammel – og lurte meg både ved dåp og ved død.

De digitaliserte folketellingene hjelper oss enda litt videre. I 1875 var Morten legdslem på gården Bakken, i samme grenda som Larses. I 1891 var han fattiglem på Gården Nybak, noen kilometer unna. Her får vi også høre at han var født i 1797 og døpt i Trysil. Nærme, om ikke helt riktig. Kildene hadde altså mer å fortelle om Morten Eriksen, men mye er ennå uavklart. Hvorfor er hverken han eller faren registrert i folketellinga i 1801? Hvor vanlig var det i denne tidsperioden at det var barnefaren som tok ansvaret for å fostre og oppdra det felles barnet? Hvorfor giftet han seg aldri med Stor-Kari når de faktisk bodde sammen store deler av livet hennes? Og hvorfor har Nysæter gitt ham familienavnet Blix når det aldri brukes i noen av de andre kildene vi har funnet på ham?

SKOGFINNE ELLER ETNISK NORDMANN?

Det siste håpet jeg å kunne finne ut av ved å spore Mortens farsslekt. Bogsvea var ryddet fra gården Østenheden i Osen, som opprinnelig tilhørte Elverum prestegjeld. I Elverum hadde det ved midten av 1700-tallet vært en lærer som het Blix. Kanskje var det en forbindelse her? Erik Jonsens foreldre var Jon Gudmundsen, bureiseren i Bogsvea, og Gjertrud Eriksdatter. Hun var fra Østen-

heden, så rydningsplassen var nok hennes medgift. Men hun var av solid skogfinneslekt og uten mulig tilknytning til noen Blix. Jon Gudmundsen var ikke fra Østenheden, men hvor var han fra? Også her er navnekombinasjonen så spesiell at det var grunn til å tro at det var samme karen som både var dreng på Røbuknappen i 1762 og som nevnes i kirkeboka med gårdsnavnet Hvitsten ved barne-dåp i 1774 og 1785, begge gårdsbruk i Osen. Men noen Gudmund som kunne ha vært faren, er ikke å oppdrive i kildene i Osen.

Gården Hvitsten ble ryddet på 1750-tallet. Oppsitteren der, Hans Olsen, kunne umulig være far til Jon Gudmundsen. Men Hans Olsen giftet seg i 1751, Jon var født noen år før, han var 61 ved folketellinga i 1801, så det kunne jo være en sønn kona Karen Jonsdatter hadde fra et tidligere ekteskap? Nå begynner ikke kirkebøkene for Elverum før 1750, så her var det ikke mye å hente. Men heller ikke i Elverum var Gudmund noe vanlig fornavn. Det snevret seg nokså raskt ned til to kandidater: Gudmund Larsen Lerbakk eller Gudmund Hansen Melhagen. Men hvem av dem? Det kunne like gjerne være den ene som den andre.

Hvor langt var jeg så kommet? Jeg hadde identifisert barnefaren Morten Eriksen med drengen og det senere legdslemmet Morten Eriksen i Skjærberget, men var det den samme Morten Eriksen som konfirmanten og det uektefødte barnet i Bogsvea? Og, i så fall, kom farslekta fra Hvitsten i Osen? Og var den i så fall fra Melhagen eller fra Lerbakk, som i sin tur kom fra Berger, i Elverum? Disse spørsmålene var det umulig å svare sikkert på da jeg tumlet med disse spørsmålene på 1970-, 80- og 90-tallet. Men det skulle komme et svar når nye hjelpemidler i slektsforskningen ble stilt til rådighet.

DNA GIR SVARET

Morten og Stor-Karis eldste sønn, Kristoffer, hadde gått i skredderlære og var i 1865-tellinga ugift og losjerende i Plassen. Året etter emigrerte han til USA, hvor han først jobbet på sagbruk og for jernbanen i Twin Cities før han fikk seg et rydningsbruk i Ben Wade i Pope county, Minnesota. Han gjorde det etter måten bra der borte. Han var gift to ganger, fikk fire barn, og han hadde flere tillitsverv i kirke og kommune eller, som det heter om ham avslutningsvis i nekrologene fra 1912: «Mr. Mortenson og hans familie er eksemplariske medlemmer av Den Norske Lutherske Kirke, og i politiske spørsmål har han vært tilknyttet det republikanske partiet.» Kristoffers oldebarn, Dale Mortenson, engasjerte i 2014 profesjonell hjelp for å finne oldefarens opphav. De klarte heller ikke å trenge gjennom gåten Morten Eriksen, men jeg ble kontaktet som kjentmann på Trysil-slekter. Her hadde jeg nokså tilfeldigvis svaret klart allerede. Norskamerikaneren kom på Norges-besøk. Jeg tok ham med til forskjellige

familiegårder både i Norge og Sverige, og ved besøk på Glomdalsmuseet klarte Trond Bækkevold fra Sør-Østerdal Slekthistorielag å overtale Dale til å ta en DNA-test. Slekthistorielaget hadde fra før to rene mannslinjer fra Berger testet, og da Dales testresultat kom, var det 100 prosent klaff. Dermed var også alle spørsmålstegetene rundt Morten Eriksens opphav borte og gåten med hvem som var Jon Gudmundsens far var også løst.

Løsningen på denne gåten har flere konstruktive element i seg:

- Dåpshandlingen var ikke lett å finne. Men plasseringen av den på egne sider, langt unna de andre dåpsbarna, viser at en ikke skal gi opp selv om informasjonen ikke er å finne der hvor en normalt skulle tenke seg at den burde være.
- Begraveshandlingen var derimot der den burde være. Folk kunne bli svært gamle før også, sjøl om det å bli nesten 100 år var nokså uvanlig. Lærdommen her er at om en ikke finner dåps- eller begraveshandlingene innenfor de tidsrommene det er mest naturlig å søke i, så utvid søket.
- Folketellinger er en velsignelse for slektsforskere. For familier som var bofaste, var de også tidligere overkommelige kilder å bruke. Digitaliseringen har gjort dette verktøyet langt mer anvendelig for oss, og det har særlig gjort det enklere å følge personer og familier som flyttet på seg. Lærdommen her er at sjøl om folketellingene er enkle å søke i, så er de ikke nødvendigvis fullstendige. Far og sønn er fortsatt ikke å finne i 1801-tellinga. Jeg har annetsteds beregnet underregistreringa i 1801-tellinga til ca. 2 prosent.
- Muntlige kilder kan være gull verdt. De er ikke alltid mulige å kontrollere, men her viste det seg jo at gubben i Petters hadde full kontroll over slekta. Hans slektsinteresserte mormor hadde sjølsagt kjent Morten Eriksen, han var jo svogeren hennes. Og noen annen bekreftelse på at Morten ikke vokste opp hos mora, men hos faren, ville det her vært umulig å framskaffe uten denne muntlige kilden.
- DNA-testing er enda et nytt verktøy som slektsforskere kan bruke til kontroll og verifikasjon. Jeg var rimelig sikker på at Morten Eriksen i Skjærberget og han i Bogsvea var en og samme mann, jeg holdt også en knapp på Gudmund Larsen Lerbakk som sannsynlig oldefar, men å bevise den rene mannslinja fra Morten til Berger i Elverum hadde ikke latt seg gjøre uten DNA-testene.

Mye av dette plunderet hadde vært unødvendig dersom Morten og Stor-Kari hadde giftet seg. Da ville foreldregåten vært løst med en gang. Men det må jo innrømmes at det er mye mer krydder over at de valgte å leve i konkubinatt, hva nå enn bygdesladderer sa. Det er tross alt mer moro med gåter i slektsforskningen enn med enkle løsninger. I hvert fall når de lar seg løse. ■■

‘Det manglende mellomledd’ – en slektshistorisk gåte

Slektsforskningens gåter og svar er byggesteiner for det som skal bidra til rekonstrueringen av vår egen slektshistorie. Denne historien bygger på slike, og viser hvordan små og nesten ubetydelige nøkkelord og kunstgjenstander kan føre til løsning av et mysterium.

■ TOR ARNE WØLNER

I perioden mellom 1767 og 1785 ble det født et barn som fikk navnet Petter Jacobsen Wølner. Hans først antatte alder ble oppgitt å være 57 år, da hans død ble skrevet inn i Norderhaugs kirkebok i 1826. Med det som utgangspunkt var hans fødselsår 1769, og dåpen burde være lett å finne. Dette var de første opplysningene vi hadde om vår tipp-tippoldefar, og slik skulle det forbli i 26 år til. Det å finne Petters mor og far ble en varig gåte gjennom alle disse årene. En gåte som ble kalt «Det manglende mellomledd», og fra da av handlet mye av slektsforskningsarbeidet om å finne den riktige åpningen mot fortiden og hovedpersonens forfedre.

Første gang vi møtte Petter Jacobsen Wølner var i Norderhaugs kirkebok fra 1805 da han giftet seg med Martha Nicolaisdatter. Fra da av ble målet å følge slekten så langt tilbake i tid som mulig, og til den antatt første Wølner i Norge. I følge Hunhäusers tekst fra 1744, om tysk innvandring til Kongsberg, kom Jacob Wølner sammen med Tobias Kupfer til Norge fra Tyskland i 1621. For å komme dit i vår slektsforskning, ble vårt første og største nesten uoverstigelige hinder å finne en mor og far til vår hovedperson. I slektsforskning er det ikke mulig å «snike seg rundt» en generasjon, eller å fabulere rundt en ønsket løsning for å finne en slektslinje tilbake til 1621.

UTFORDRINGER OG HISTORISK MANGFOLD

Søket etter det manglende mellomledd ble sentrert rundt Kongsberg og sølvgruvene. Som Bjørn Ivar Berg

skrev i boken Sølvtyveriene i 2020, var Kongsberg det området hvor Wølnerslekten, som en av de eldste bergmanskene, bredte seg ut. Etter 26 år med søk og lesing av tungt tilgjengelige tekster nedtegnet av prester, klokkere, domsreferenter, kongelige skrivere o.l. utkrystalliserte det seg fantastiske historier, fortellinger og faktainformasjon fra de gamle dokumentene. Mye var enestående fargeklatter i sin form, men hjalp lite med å identifisere Petters mor og far.

ET TOMROM I HISTORIEN

I den første tiden var det umulig å finne dåpen til pottemakeren fra Hønefoss, og da ble det nødvendig å stille spørsmål som i en politisak. Hva fantes av indisier, fakta og hypoteser om hvem som kunne være opphavet til poden? All antatt nyttig informasjon måtte sorteres, struktureres og plasseres på etterforskningens «veggtafle», som i en kriminalsak, for å kunne analyseres grundig. Mye informasjon lå i «bunker» på bordet. I arbeidet med å sortere og analysere materialet var det særlig en person som tidlig skilte seg litt ut, og som kunne antas å være mor til Petter.

HYPOTESER I HISTORIENS TOMROM

Barn utenfor ekteskap ble «næring» for sakens hovedhypotese, som ble underbygget gjennom de første 26 årene med forskning. Første mistenkte i saken bar navnet Petronelle Wølner, og var datter av hyttimester Andreas

Trønder-
keramikk i
Ringerike
museums eie.

Wølner på Kongsberg. Hun ble født og døpt i Kongsberg 1743 ifølge prestens dåpsinnskrivingen på s. 442 i kirkeboken fra Kongsberg. Alt rundt Petronelles historie ble behandlet som antatte byggesteiner i historiefortellingens rekonstruksjon. De ble analysert og tilpasset inn i antagelsene rundt hovedpersonen og det manglende mellomleds historie, men endte opp som en god fortelling om en «helstøpt» kvinne i slektshistorien. I ettertid kan det sies at historien var god, men ikke det som var forventet å gi svaret til det manglende mellomledd.

ET FORLØSENDE NØKKELOD

Gåten «Det manglende mellomledd» levde i beste velgående og barn utenfor ekteskap ble beholdt som en hovedhypotese. Veien mot slektens røtter sto fast som et mål, og det store spørsmålet var fortsatt hvem som var guttens far og mor. Ringerike var Petter Jacobsen Wølners siste kjente tilholdssted og dermed fremdeles sentral i etterforskningen etter det manglende mellomledd. Historier om Norderhaug og Hønefoss kom i fokus for nye studier, og vi måtte forsøke å finne andre veier enn gjennom prestenes skrifter. Heftene i serien Ringerike, utgitt av Ringerikes ungdomslag og Ringerikes museum, ble sentrale for ny forskning. Det forløsende nøkkelordet var at kirkeboken plasserte Petter Jacobsen Wølner i yrket som pottemaker, da han giftet seg med Marte Nicolaisdatter i 1805. I Ringeriksheftet fra 1963–64 var det en liten artikkel med tittelen «Pottemakeriet i Hønefoss. Ca. 1720 – 1850/55». I et avsnitt fantes opplysninger som skulle bli sentrale for det videre arbeidet med å løse gåten rundt Petters far og mor. I heftet «Lokalhistorisk tidsskrift for Ringeriksregionen 1963», ble det i 2016 lest følgende:

«Direktør Aall ved Folkemuseet som var oppe og besøkte seg her beundret tingene meget. Da han aldri hadde hørt at der hadde eksistert et pottemakeri her i distriktet trodde han tingene tilhørte det kjente Trondhjems lertøy. Han ble meget forbauset da han fikk opplysning om at gjenstandene var laget i Hønefoss.»

Kunne det være et bindeledd? Var Trøndelag stedet, da nettopp Petter Jacobsen Wølner var pottemaker? Hvor

hadde han lært yrket? Var han egentlig trønder, og fantes det noe som tidligere var oversett? Trøndelagskirkenes kirkebøker måtte gjenåpnes og granskes på nytt, og mer nøye. Flere år gikk, og ut fra prestens nesten uleselige skrift gjorde et nytt spor sin entre. Pottemakersvenn Petter Jacobsen Wølner sto oppført som far til Jacobine i 1803. Det ble født et uægte barn og barnets mor het Maren Jonsdatter Skiølberg. Gjennom en grundig lesing av teksten kommer det også frem at en Pottemaker Jens Lund var fadder. At en pottemaker var fadder ga et nytt spor, og at Jacobine ble døpt kun to år etter folketellingen i 1801, gjorde denne svært aktuell for nye søk.

ET SLEKTSHISTORISK VENDEPUNKT

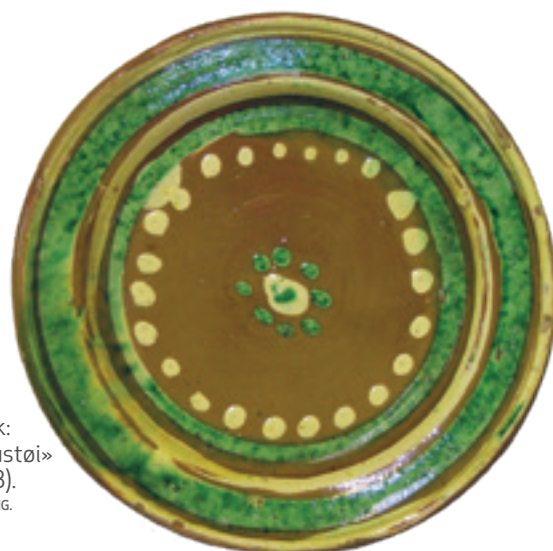
Søk på Petter Jacobsen Wølner, og forskjellige skrivemåter av Wølnernavnet ga ingen resultater. Søk inn i 1801-tellingen måtte endres. Jens Lunds navn ble gjenstand for søk, og ga et mulig nytt spor. I hans husstand var det en pottemakerlærling med etternavnet Møller. Han står oppført som pottemakerlærling Petter Jacob Møller. Var det to Petter Jacob(sen) med henholdsvis etternavnene Møller og Wølner i Jens Lunds pottemakeri? Lite sannsynlig! Foreløpig var det ikke nok til å si at dette var vår hovedperson Petter Jacobsen Wølner. Men, vi vet at pottemaker Lund var fadder for Petter Jacobsens barn Jacobine, og i folketellingen var det som regel «husfaren» som oppga hvem som bodde i huset. Trolig var Jens Lund den som oppga både navn og alder på alle i husstanden. Den litt travle telleren kan ha oppfattet Møllersomnavnet på den losjerende pottemakerlærlingen. Vi vet også at navnet Wølner i nyere tid ofte blir forvekslet med Møller, dersom den som lytter er litt ukonsentrert. I tillegg kan Jens Lund også ha vært usikker og uklar i uttalelsene om alder, dersom han ikke visste eksakt dato og år for Petter Jacobs fødsel.

TRØNDERKERAMIKK – EN LEDESTJERNE MOT DET MANGLENDE MELLOMLEDD

Funnene så langt var selvfølgelig ikke nok, men foreløpig kunne det sies med en høy prosent sannsynlighet at det

Trønderkeramikk:
«adskillige sorter krustøi»
(Reed 2009, s 148).
FRA AUNES PRIVATE SAMLING.

var et gjennombrudd. Sannsynlig ut fra at pottemakerlærlingen og -svennen Petter Jacob Møller og Petter Jacob(sen) Wølner var en og samme person, og at Lunds Pottemakeri ganske sikkert produserte det som kalles Trønderkeramikk

Dagens eier av Aunes Pottemakeri er 6. generasjon ifølge pottemaker Jens Lunds slektstre (aunepottemakeri.no/slektstre), og Trønderkeramikk fra Aunes private samling og keramikken i Ringerike museums eie har mange fellestrekk. I begge presentasjonene av Trønderkeramikk er et par av de typiske mønstrene som ble brukt. Trønderkeramikken på 1700- og 1800-tallet ble hovedsakelig dekorert med to hovedmotiver, plantemotiver og geometriske motiver. Dette vises i også i illustrasjonene fra Trondheim, og på begge steder er det brukt sirkelmotiv og stilisert kråkefot, som er en plante med gaffelgrenet stengel.

KIRKEBOKEN – ET SKATTKAMMER

Til nå hadde søket i Trondheims kirkebøker vært konsentrert rundt årene 1765–1775, fordi Petter Jacobsen Wølners dåp tidligere hadde blitt beregnet ut fra hans oppgitte alder, da han døde i 1826 på Ringerike. Petter Jacob(sen)s alder i folketellingen 1801 var anslått til 23 år. Den alderen ga nå orienteringen mot nye kirkeboksøk for perioden 1775–1785. Igjen åpenbarte det seg et såkalt uægte barn. Ranni Jonsdatter døde et barn John/Petter utenfor ekteskap i 1780, og faren var oppgitt som Petter Jacob Wølner.

Var dette løsning på gåten manglende mellomledd? Mor og far til vår tidligere nevnte hovedperson kan med stor sikkerhet sies å ha vært Ranni Jonsdatter og Petter Jacob Wølner, som var 18 år og bodde i Trondheim 1780. Han var sønn av Hans Jacob Wølner, «som ble ansatt som holzfører under Det yngre generalforamt i Stør- og Wærdalens Fogderi... efter afgagne av Holtzfører Forster Kroppe i 1763» (Walberg 1983, s.388, Pedersen 1997, s. 6). Hans Jacob Wølners sønn Petter Jacob var døpt i Kongsberg 1762.

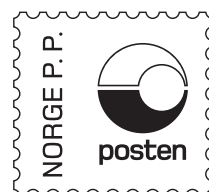
At det nyfødte barnet med fornavn John/Petter var døpt i 1780 bekrefter dåpen og alderen til Petter

Jacobsen kalt Møller fra 1801. Alt tydet på at barnets mor, eller den som hadde hovedansvaret for barnets oppvekst, valgte å bruke navnet Petter Jacobsen Wølner på det nyfødte barnet. Det til tross for at presten tydelig var usikker på om barnet skulle kalles opp etter Rannis far Jon eller Petter Jacob, da han skrev dåpsbarnet inn i ministerialboken 1780.

Petter Jacob Wølner og Ranni Jonsdatter var det manglende mellomledd, og antas å være riktig ut fra funnene som er gjort. Petter Jacobsen Wølner er likevel ikke ferdig utforsket, for hvor ble det av hans barn Jacobine? Dessuten er slektslinjen tilbake mot Jacob Wølner, antatt født i Freiberg 1590 en utfordring, som også bringer frem nye gåter og mysterier. Til nå har 26 år med slektsgransking medført mye kunnskap og mange historier om slekten fra 1500 frem til «det manglende mellomledd» på slutten av 1700-tallet. Nok materiale til å fylle bind en og to i en triologi om Bergmanslekten Wølner. Men først, nye gåter og løsninger. Deretter bind tre med denne gåtens hovedperson Petter Jacobsen Wølner fra Trondheim og Ringerike, og hans etterslekt mot vår tid. ■ ■

KILDER

- Berg B.I. (2020). Solvtyverier på Kongsberg 1623–1861. Trondheim: Museumsforlaget.
- Brönich, M.T. (1819). Historiske efterretninger om Norske Biergverker fra Aaret 1516 til udgangen av 1623. Nasjonalbiblioteket.
- Hefte Ringerike (1963–1964) Pottemakeri i Hønefoss: Ringerike historielag, s. 31
- Hunhäuser (1944). Die deutsche Einwanderung in Kongsberg: Nasjonalbiblioteket
- Kongsberg kirkebøker, F/Fa/L0002: Ministerialbok nr. I 2, 1721–1743, s. 442–443
- Kongsberg kirkebøker, F/Fa/L0004: Ministerialbok nr. I 4, 1756–1768, s. 287
- Kongsberg kirkebøker, F/Fa/L0005: Ministerialbok nr. I 5, 1769–1782, s. 27
- Norderhov kirkebøker, F/Fa/L0006: Ministerialbok nr. 6, 1789–1811, s. 168.: Arkivverket 2020
- Pedersen T. (1997): Slekten Wølner. Holzfører Hans Jacob Wølner's etterkommere. Del 1. Bergen: Eget forlag.
- RA, Danske Kanselli Jacob Wølners henvendelse til Kongen 1572–1799, F/Fc/Fcc/Fcca/L0047: Norske innlegg 1572–1799, 1695–1697, s. 235. <https://media.digitalarkivet.no/view/60605/235>
- RA, Danske Kanselli Kongebrev 1572–1799, F/Fc/Fcc/Fcca/L0047: Norske innlegg 1572–1799, 1695–1697, s. 233. <https://media.digitalarkivet.no/view/60605/233>
- Reed I. (2009). Trønderkeramikk: «adskillige sorter krustøi». Trondheim: Tapir akademiske forlag
- Sten-Karlsen, T. 1997. Færder fyr 1697–1997. I Gjallarhorn. Tidsskrift for Vestfold slekthistorielag & Buskerud Slekthistorielag nr. 19. 10 årgang s. 305.
- Walberg O. (1983). Verdalsboka. En bygdebok om Verdal. Verdal kommune: Bygdeboknemda Verdal.

Returadresse:
Slekt og Data
Øvre Slottsgate 2B
NO-0157 Oslo

Verv tre venner

– få ett års gratis
medlemskap

FOTO: MAGDALENE E. K. GRAN/RIKSARKIVET

Nyhet! Nå kan du verve tre venner og få ett års gratis medlemskap.

Slik verver du en venn:

- 1 Når vennen din melder seg inn, fyller vedkommende inn medlemsnummeret ditt i feltet «Vervet av». Er du usikker på hva medlemsnummeret ditt er? Du finner det øverst i adressefeltet på dette bladet.
- 2 Når vervingen er gjennomført, vil du kunne se antall vervinger på «Min side» under *Mine vervinger* på slektogdata.no. Vervingene kan spares opp over flere år.